

Pub. 72. num. 15.

1776, 3

AA

DISSERTATIO INAUGURALIS IURIDICA
DE EO
QVOD IVSTVM EST

CIRCA VIAS PVBLICAS
ET MILITARES
IN IMPERIO ROMANO - GERMANICO
SPECIATIM IN SVEVIA
EXSTRVENDAS

1776

QVAM
AVSPICHS DIVINIS
AVCTORITATE ITEM AC PERMISSV
ILLVSTRIS IVRECONSULTORVM ORDINIS
IN ALMA LVDOVICIANA
PRO HONORIBVS AC PRIVILEGIIS
DOCTORIS
IN VTROQVE IVRE RITE OBTINENDIS
PROCERVVM ACADEMIAE EXAMINI
AC DISQVISIONI PVBLICAE
SVBMITTIT

GOTTLOB THEODORICVS MILLER
VLMENSIS
REIPVBLICAE PATRIAE CONSILIARIVS DESIGNATVS.

GISSAE D. SEPT. MDCCLXXVI.
APVD IOANNEM IACOBVM BRAVN, ACAD. TYPOGR.

INCLITAE AC LIBERAE
S. ROM. IMPERII
REIPUBLICAE VLMENSIS
PRO CERIBVS

VIRIS PERILLVSTRI BV S GENEROSISSIMIS
MAGNIFICIS PRAENOBILISSIMIS
AMPLISSIMIS PRVDENTISSIMISQVE

DOM. DOM. DOM.

D V V M V I R I S
C O N S V L I B V S
S A N C T I O R I S C O N S I L I I
A D S E S S O R I B V S

CAETERISQVE
O R D I N I S S E N A T O R I I M E M B R I S
S P E C T A T I S S I M I S

SALVTIS PVBLICAE
M O D E R A T O R I B V S

VETVSTISSIMA IMAGINVM NOBILITATE
M E R I T O R V M G L O R I A
E T M V N E R V M S P L E N D O R E
S V M M E E T I N S I G N I T E R
C O N S P I C I V I S

PATRIAE PATRIBVS
VIGILANTISSIMIS MERENTISSIMISQVE
DOMINIS PERQVAM GRATIOSIS
STVDIORVM SVORVM PROMOTORIBVS
ET PATRONIS PIE VENERANDIS
VITAM ET REGIMINIS FELICITATEM
A CAELESTI ET AETERNO NUMINE
PRECATVS

DISSERTATIONEM HANC IVRIDICAM
INAUGVRALEM

VETERVM CLIENTVM RITV
IN SEMPITERNAM

PIETATIS ATQVE GRATI ANIMI
TESTIFICATIONEM

D. D. D.

TANTORVM NOMINVM

CVLTOR DEVOTISSIMVS

GOTTLOB THEODORICVS MILLER.

QVOD BENE VERTAT VERVM ATQVE
VNICVM VIALE NVMEN *)

SECTIO PRIOR.

ANTIQVARICO - HISTORICA.

I.

ia num adolescente Romanorum lin-
gua pro *vea* sine *veha* vsurpari coe-
perit; an, quod aliis est visum, ab
via, quae vox aliquando *vicum* atque
pagum notat, duci debeat? non mul-
tum disputamus, quoniam in quae-
stione posita res magis, quam origi-
nationes vocum, attendendae erunt. Inter haec si li-
bera sit deligendi optio, prius illud vel propterea
A prae-

*) Vid. EXODI Cap. XXXIII. 12. seq. coll. cap. XIII. 21.

praefereamus, quod VARRO I) *rusticos testatur etiam-
num aetate sua viam, veam, appellasse, propter vectu-
ras; & vellam, non villam, quo vehunt & unde vehunt:*
atque item quoniam & vulgus nostrum partem agri
a cultu liberam, ac tanta latitudine, quanta ire potest
aliquod vehiculum, hoc nomine repraesentare sibi
suevit.

II.

In antiquitates autem rei paullulum inquirere
non alienum fuerit ab instituto nostro, quum & ve-
terum in monumentis non solum tot nomina viarum,
sed & alia occurrant, quorum usus postmodo patebit.
Oseruemus autem ante omnia, viarum mentionem
ab antiquis iniici non potuisse prius, quam necessitas
suafisset, vt pars agri, atque illa quidem minus lata,
verum longiore tractu, ex alio in alium porrecta lo-
cum, ad itinera commodius perficienda publice in-
strueretur. Inde apud vetustissimos mortales, quando
pauciores erant numero, casisque suis atque tugurio-
lis non admodum dissociati, viis proprie loquendo
nihil opus erat: at, quum terra, quam incolimus,
diluuio corrupta esset, quis non videt, plura iam e
suo domicilio foras euntibus impedimenta obici hic
illic debuisse, quum ob aquas interfusas & stagnantes,
tum ob varie mutatos fluminum meatus, tum ob so-
lam lacerum quodammodo, minusque tutum; nec non
alia

a) de re rustica, L. I. c. 2. n. 14.

alia, quae sponte concipi ab vnoquoque possunt. Visa igitur, & paullo post non parum aucta est necessitas fruendi vias, quarum ope hominum, in vnam vetuti familiam sub rege aliquo vel optimatibus coalescentium, vel consuetudinem cum gentibus vicinis exterisque, mutuae vtilitatis causa, expetentium consortio iuari posset. Sensim ea res nimirum coepta, tardiusque citra dubium quibusque suis numeris perfecta est. Sed quum res publicae, & regna, & imperia, quae monarchias vocant, iam florerent; quibus modis tandem hae societates conseruare & amplificare sua commoda, & pacis tempore negociationes sine iusta mercium vectura facere, & bello ingruente militares copias, cum armis atque commeatu, quaquauersum, ac celeritate, quanta opus esset, maxima, periclitantes atque distitas in regiones amandare potuissent, nisi viae in hunc usum publicum munitae prius aduissent.

III.

Si C. PLINIO 2) credendum, *vehicula cum quatuor rotis Phryges* inuenerunt. Qua aetate illud factum, dicere fortassis nemo potest: at rem ipsam vel idcirco esse vetustissimam existimamus, quoniam in bellis re vehiculari penitus carere homines vix vsquam potuerunt. Caeterum memoria omnino dignum est; Israëlitas, ingressum in diuinitus promissas terras iamiam maturantes, Sichoni, Emoraeo regi, fidem

A 2 suam

2) Hist. natur. L. VII. c. 56. sect. 57.

tuam praestruxisse, quod, vt LXX. habent, *ידא בריא*
אמך, via regis, id est, regia & publica ituri sint, si
 innoxium, ceu vocant, transitum, per regiones ditio-
 nis suae sibi concedere non dedignetur. 3) Alius
 est locus apud FL. IOSEPHVM 4) quem latine tan-
 tum exhibebimus, ne iusto copiosiores videamur. Ait
 autem ille: *Quum summa & solertia & diligentia,*
 (Salomo rex) *in cunctis rebus vteretur, & elegantia-*
rum valde studiosus esset, ne viarum quidem curam in-
super habuit, sed quotquot earum erant regiae, & Hie-
rosolymani ducebant, nigro lapide constravit, quum vt
iter facile esset commeantibus, tum vt diuitiarum imperii-
que sui magnificentiam ostentaret. Curribus vero distri-
butis, dispositisque, vt singulis ciuitatibus certus esset
eorum numerus, ipse quidem paucos apud se seruauit.
Eas vrbes autem appellauit ciuitates curruum. Cuiusmodi
 hi currus fuerint, & quos in vsus destinati, non ex-
 plicuit IOSEPHVS. Neque tamen ideo superuacaneum
 videtur quaerere, num isti bellicos in vsus tantum dis-
 pertiti sint, an vero vt rex certior de rebus omnibus,
 quae in ipsius regno gererentur, fieri celerrime & quo-
 libet momento posset? Posterius ad verum propius acce-
 dere videtur, si consideremus, illud ipsum maxime ad
 prouidentiam & curas eius regias pertinuisse, atque
 ciuitates illas haud immerito pro stationibus haberi,
 vnde nuntii, siue equo, siue rheda vecti, ad ipsum
 met

3) vid. NVMER. C. XXI. 21. sq.

4) Antiquit. Iudaic. L, VIII. c. 7. n. 4.

met regem mitterentur: quam in rem IOSEPHVS etiam, qui ἀγάρται, nec eadem in vsus bellicos aptata, simpliciter appellat, viarum, quae in regiam ducebant, firmitatem ac praestantiam tam luculentis verbis commendare, non omisit. Caeterum, si hocce largiamur, gloria Persarum, quos *Postarum*, ceu appellant, inuentores vulgo nominant, hoc quidem nomine ad Salomonem, regem vnum omnium in terris sapientissimum, vt puto, transferenda erit.

IV.

Aiunt enim, ac, praeterito IOSEPHO, facile adfensum impetrant, historici Graecorum, qui ἀγγάρται, *angaros*, vel vt HESYCHIVS 5) exponit, τὰς ἐν διαδοχῇ γαμματοφίαις, excipientes sese litterarum regis perlatores, Persicum excogitatum esse perhibent. Nempe sic HERODOTVS 6) qui nuntiis Persarum in humanis rebus nihil esse reputat perniciosius, Quot dierum est, inquiens, tota via, totidem equos ac viros ferunt distare ad diei vnuscuiusque iter, equi nempe & vir destinatus, quos neque vis niuium, neque imber, neque aestus, neque nox arcet, quin propositum sibi cursum celerrime conficiant. Quorum primus currendo mandata tradit secundo, secundus item tertio; & ita deinceps illa tradita in alium atque alium transeunt --- Hanc equorum cursitationem Persae angarëion appellant. A XENOPHONTE autem

A 3

5) in lexico, voc. ἀγγάρται.

6) Histor. L. VIII. n. 98.

autem haec accepimus. 7) *Cyrum memorant hoc inuenisse ad imperii magnitudinem, ex quo celeriter intellegebat, quomodo ea se haberent, quae permultum etiam distarent. Quum enim considerasset, quantum itineris equus conficere posset die sessorem habens, & quidem ita, ut non deficeret viribus, fecit equorum stabula tantumdem distantia, in quibus equos constituit, & qui equorum curam gererent, virumque quolibet in loco ordinavit, qui aptus esset ad accipiendas litteras, quae ferebantur, easque tradendas, quique reciperet equos defatigatos atque homines, recentesque alios mitteret. Interdum etiam, ferunt, ne nocte quidem intermitteri hoc iter, sed diurno nuntio nocturnum succedere. Quae res, quum ita fiunt, aiunt quidam, hoc itineris velocius perfici, quam gruum volatum. Quod si hoc mentiuntur, illud saltem manifestum est, omnium pedestrium itinerum hoc esse velocissimum. Expedit autem, vnamquamque rem quam celerrime intelligentem quam celerrime etiam curare Haec ille.*

V.

Imo velocissimum per nos hoc iter fuerit. At si Persarum angari volatum gruum non reuera superarunt, dubitandi ratio exsistit, annon ipsi illi aliquando a Graecorum hemerodromis currendo fuerint deuidi. Pedestres hi cursores erant, *ingens die uno, ut ait LIVIVS 8) cursu emetientes spatium. Ita Euchidas,*

PLV-

7) *Cyropaed. L. VIII. p. 137. ed. H. Steph.*

8) *Histor. Lib. XXXI. 24.*

PLVTARCHO 9) referente, ignis sacri petendi caussa Athenis Delphos missus vno die iuit rediitque, stadia mille, id est, milliaria Romana CXXV. emensus; & Philonides, cursor Alexandri M., ceu confirmat PLINIVS 10) ex Sicyone Elin, nouem diei horis, mille & ducenta stadia confecit. Alios, qui cursu multum superarunt equos, I. LIPSIVS 11) recensuit. Nos exinde, apud Graecos quoque vias optimas fuisse, iam colligere possemus, etiamsi aliunde non constaret, eam rem sic eis curae praefici saeculis fuisse, vt Lacedaemonii, de viis publicis dispicere, ad ipsos reges suos pertinere, lege sanxerint, istudque in praecipuis decoribus illorum numerarint. 12)

VI.

Quantacunque vero illa esse opinemur, in Romanis omnia maiora & augustiora deprehendimus, haud sane regum sub imperio, sed, quum republica florente Fortuna, quae adhucdum Graecis tantum indulgisse videbatur, ad Capitolinum Iouem sese inclinasset. Tum enim ea Romae opera tentari, exstrui, ac perfici vidisses, quae Sol antehac non viderat, & quae inter mundi miracula inprimis recenseri meruissent, nisi Graeca vanitas numero haec septenario iam conclusisset. Vere autem S. A. PROPERTIVS 13)

Omnia

9) in Aristide, p. m. 331.

10) Hist. nat. L. II. c. 71. sect. 73.

11) Epist. ad Ital. & Hisp. LIX.

12) vid. HERODOT. Hist. Lib. VI. n. 57.

13) Lib. III. Eleg. 21. v. 17. sq.

*Omnia Romanae cedent miracula terrae,
Natura hic posuit, quidquid ubique fuit.*

Sed in omnibus eorum admirandis institutis nihil tamen sic eminuit, ut *viae publicae ac militares*, utpote in quibus summa omnium necessitas, utilitasque, cum magnificentia stupenda, atque impensarum gravitate, per tot saecula certasse visae sunt. Hae nimirum ab extremis Africae, nec non Europae ad solem occidentem finibus usque ad Euphratem, aliosque Asiae maioris tractus pari diligentia porrectae, stratae, & munitae, illae etiam in latitudinem sic inter se coniunctae, ut ad miliaria mille quingenta, aut sexcenta, hinc inde suis terminis concurrerent, & in longum denique per pontes, fluuios, & portus ita ductae & continuatae erant, litora litoribus ut responderent, unde maria traicerentur. His igitur, si cursus publici, quem vocant, incredibilem celeritatem atque sapientiam adiunxeris, fatendum erit, in humanis rebus eo instituto nihil usquam absolutius fuisse. Itaque dignissima res quoque fuit, cui lumen quoddam apud nos praeferebat I. LIPSIVS 14) ac de qua deinceps NICOL. BERGIERIVS librum integrum & sane quam eruditissimum conficeret. 15) Adderemus etiam EVEROTTONEM, qui de tutela viarum, & STEGERVM, qui de viis militaribus Romanorum in Germania sunt

14) in Opp. passim. vid. ind. ed. Antwerp. 1637. fol.

15) extat ille latine conuersus, & animaduersionibus illustratus ab H. C. HENNINIO, in I. G. GRAEVII thes. antiq. Rom. vol. X.

commentati, nisi pleraque iam praecepissent laudatissimi Scriptores. De Diis aut numinibus vialibus non modo idem OTTO 16) sed & CHR. WEISIVS duabus dissertationibus 17) docta atque luculenta protulerunt.

VII.

Nostra quidem in praesenti parum refert, latius has Romanorum vias contemplari: at primoribus, quod aiunt, labris tamen aliqua gustanda erunt. Viae nomen quodam modo generale est. Qui vero specialius, quid proprie sint *Actus, iter, itus, itiner, semita, callis, tramites, diuortia, diuerticula, biuium, compta*, caet. pernoscere dignatur, ISIDORVM consulet grammaticum 18) qui hasce differentias vocabulorum breuiter exponit. *Via autem publica*, itemque, *militaris*, quanam appellata sit, iam explicatius dicendum est.

Publicum, vi vocis, quasi est populicum, quod in dominio est populi, & priuato opponitur. Vnde etiam laudatus ISIDORVS 19) *via publica est*, inquit, *quae in solo publico est, qua iter, actus populo patet*; atque VLPIANVS 20) *viam publicam eam dicimus, cuius solum etiam publicum est*. Vere autem publicae

B sunt

16) singulari libello, Halae Magd. 1714. 3. ed.

17) Lips. habit. ann. 1724. & sq.

18) in D. GOFHOFREDI auctor. Lat. L. p. 1205. sq.

19) l. c.

20) l. 7. §. 21. ff. ne quid in loco publ.

sunt dictae viae illae, tamquam partes terreae, in communem usum sepositae, ut per eas iretur de regione in regionem, nec laederentur usquam agri, vineae, aut aliae possessiones vniuersitatis, aut priuatae singulorum. Eaedem apud Graecos βασιλικάι, &, istorum imitatione, apud Latinos *regiae* vocatae sunt: non quod in regum patrimonio priuato fuerint, sed quod regum esset prouidere, ne quid res publica, communisque adeo, detrimenti capiat. Itaque quum Romae regibus suffecti essent consules, praetores, atque magistratus alii, eodem iure factum est, ut illae viae *regiae* deinceps *consulares* ac *praetoriae*, & quia consulum, nec non praetorum erat, milites per eas contra hostem ducere, non minus *militares* quoque dicerentur. Dissidet hic DIONYS. GOTHOFREDVS 21) cuius nomen alioqui magnae apud nos auctoritatis est, & viam militarem a via publica seiunctam statuit, contendens maxime, militares quidem vias publicas, nec tamen omnes publicas fuisse militares. Enim vero veror, ne nimis curiose ista disputentur. Quum enim *cursum publicum*, qui & *fiscalis* appellatur, id efficeret, ut via, qua currendum erat, publica strictissimo, ut loquimur, significato diceretur, ille *cursum* autem non, ut hodie, in quasque vrbes atque oppida dirigeretur, & vix vsquam in transuersum tenderet; at militares copiae non raro, vel ut hostem deprehenderent, vel quoque ut annona imperata ad exercitum quam minimo

21) ad l. 3. Cod. Theod. de cursu publ.

mo incommodo asportaretur, vias alias obliquiores persequi adigerentur, idque publico mandato & auctoritate: quidni veteres ICTOS sequeremur, inter quos exempli gratia THEOPHILVS 22) qui publicam & militarem viam pro eadem accipit, 23) & VLPIANVS, 24) qui, *viarum quaedam publicae sunt, inquit, quaedam priuatae, quaedam vicinales. Publicas vias dicimus, quas Graeci βασιλικὰς, i. e. regias, nostri praetorias, alii consulares vias appellant: Priuatae sunt, quas agrarias quidam dicunt. Vicinales sunt, quae in vicis sunt, vel quae in vicos ducunt. Has quoque publicas esse quidam dicunt, caet. 25).*

B 2

VIII

- 22) §. 5. I. de L. Aquil.
- 23) conf. etiam LIVIVM, Hist. Lib. XLIV. 43. Q. CVRTIVM RVFVM, Lib. V. 13. & SVETONIVM in Aug. c. 49. qui viam militarem pro quaui publica accipiunt.
- 24) l. 2. §. 22. ff. ne quid in loco publ. l. 3. §. 1. ff. de locis & itin. publ.
- 25) *vicinales viae* distinctam & separatam viarum speciem non efficiunt, sed pro ratione constitutionis, diuersoque respectu, mox publicarum, mox & priuatarum nomine veniunt, earumque naturam induunt; hinc non est, quod multis, quid circa illas iuris sit, inuestigemus. Quodsi enim ex priuatorum agris vicinalis via facta, tamdiu *priuata* manebit, quamdiu collatio a conferentibus probari poterit; & hoc certe casu, ad imitationem priuatarum, conuentionem partium eam constituentium, iura seruitutum, statuta denique aut consuetudines cuiusque loci, tamquam legem suam, sequitur. E contrario vicinalis via iura, viis *publicis* praescripta etiam sibi data agnoscit, quoties ex priuatorum collatione constituta non est, aut factae collationis nulla amplius existat memoria, l. 3. pr. ff. de locis & itin. publ. l. 2. §. 22. & 23. ff. ne quid in loco publ.

VIII.

Caeterum quae *viae* aliquando publicae & militares proprie sunt nominatae, eadem ordinarie simul *munitae*, i. e. lapide, vel quoquo aggere ad onera ferenda apto sollicitius vestitae erant. Alii id ipsum *viam sternere* dixerunt, unde tales vias *stratas*, atque a nonnullis vno verbo *strata* etiam vocari videas. Atque in huiusmodi munitiones, quantum aeris & pecuniae privatae fuerit impensum, difficulter ii credant, qui magnificentiam & vastitatem horum operum haud satis apud animum perpendunt. Sed ingentes summas esse requisitas certum est; quemadmodum & nulli rei veteres sic cupiuerunt, vt sternendis ac vel maxime reficiendis viis. Ratio tam extraordinariae benevolentiae non tantum in vtilitate reipublicae ac ciuitatum omnium quaerenda, sed & quia plurimum honoris atque decoris adferre videbatur, munitiones huiuscemodi quocumque nomine aut modo adiunxisse. Scilicet ne forsan labor iste inter fordida a quoquam opera referri posset, ipsi etiam imperatores manum admouere huic operi nonnunquam voluerunt. Alii, iique locupletiores, partem aliquam bonorum eam in rem liberaliter donarunt, aut in testamenti fabulis legarunt. Alii in certam longitudinem hanc aliamue viam publicam sternendam aut reficiendam suomet ipsorum sumtu susceperunt. 26) Singuli, qui ante alios commune bonum ita promouisse visi erant, populi Romani gratiam

26) c. G. C. Sempron. Gracchus; vid. PLVTARCHVM in vita eius

gratiam certissime inibant, &, quum vellent, ad honores spectatissimos euehebantur, aut, si fieri hoc quidem minus poterat, vel arcu triumphali, vel moneta cusa, memoriae posteritatis publice commendabantur; prout, si autores alii silerent, variae inscriptiones 27) a diuersis collectae atque descriptae, 28) neque minus numi huiusmodi inscriptionibus signati, fatis & abunde conducere possent.

IX.

Sed non omnes ita fauent reipublicae emolumentis, vt, qua ratione possent ac deberent, sponte illam adiuuare vellent. Igitur imperatorum constitutionibus efficiendum esse videbatur, vt in toto orbe Romano nemo se immunem a praestandis, aut quocunque modo promouendis illis operis putaret. Digna hic quae tota referatur, THEODOSII iun. constitutio, 29) quamquam eadem propemodum iam ante ab HONORIO edici meminimus, *Absit, inquietis, vt nos instructionem viae publicae & pontium stratarumque operam, titulis magnorum principum dedicatam inter sordida mune-*

B 3

ra

- 27) qui sumtibus suis fecit aut refecit viam, lapidibus nomen, atque has litteras initiales D. S. P. (de sua pecunia) vel D. S. P. F. (fecit) vel D. S. P. F. C. (faciendam scil. viam curauit) insculpi curabat; qui mos laudatur & approbatur in l. 1. 2. & 3. ff. de operib. publ.
- 28) in specie a IANO GRVTERO in Corpore Inscriptionum, & THOMA REINESIO in var. lection. L. III. c. 16.
- 29) XV. Cod. Theod. Tit. III. 6. tot. item tit. de itinere muniendo.

ra numeremus. Igitur ad instructiones reparationesque itinerum, pontiumque, nullum genus hominum, nulliusque dignitatis ac venerationis meritis, cessare oportet. Domos etiam diuinas ac venerandas ecclesias tam laudabili titulo libenter adscribimus. Quam legem cunctarum prouinciarum iudicibus intimari conueniet, ut nouerint, quae viis publicis antiquitas tribuenda decreuit, sine vilius vel reuerentiae, vel dignitatis exceptione praestanda. En quantopere rem istam Imperator urgeat, qui nec suas ipsius, nec ecclesiasticas domos, nec personam vllam cuiuscunque dignitatis excipiendam esse statuit, eamque legem cunctarum prouinciarum iudicibus intimari iubet.

X.

Tantum ipsamet necessitas, & salus publica, imperatoribus suadere potuit laborem. Quumque id negotii aetate illa, qua respublica florebat multis magistratibus, censoribus praecipue, tribunis plebis, vel aedilibus impositum fuisset, 30) quis miretur, Caesares imperatores, ad quos omnis denique auctoritas deuolebatur, in curandis viis studii permultum posuisse? Caesar Augustus certe, cuius maxime intererat, quum nosse, quae vbiuis agerentur, tum absolutissimas stratura vias quasuis in prouincias habere, ex his ipsis causis cursum publicum & rem vehiculariam non mo-

30) Censoribus extra, aedilibus intra urbem. conf. ALEXANDRY^M AB ALEXANDRO in Genial. dier. L. III, c. XIII. p. 361. f. & L. II. c. XVIII. p. 199-202. ed. Andr. Tirraquelli, Francof. 1594. fol.

do melius instruxit, sed & patris C. Iulii exemplo, 31) sumptibus in vias extra urbem impendendis non pepercit. Ita scilicet SVETONIVS, 32) quo facilius, inquit, undique urbs adiretur, desumpta sibi Flaminia via Ariminio tenus munienda, reliquas triumphalibus viris ex manubiali pecunia sternendas distribuit. Caeteri quid fecerint Imperatores, singulatim persequi non attinet, ne longiores simus. Sed quod ipsi facere nonnumquam neglexerunt, id per curatores varie egerunt, etsi primis saeculis non temere inuentus fuit, qui hanc curam prorsus dimisisset, ac praeterea omnino proxime ad veri speciem accedit, ab Augusti demum tempore viarum curatores ordinarios fuisse, quum ante extra ordinem tantummodo creati essent. Hi vero curatores ordinarii, vt publicanis publice locabant vectigalia, ita quoque opus viae publicae licitantibus adiudicabant, qui proinde redemptores dicebantur atque manciper, quod nomen in vtrosque, vectigalium & viarum muniendarum conductores, aequae cadit. Hi & certis iuribus gaudebant; sed vicissim, vbi male rem administrabant, male etiam nonnumquam plectebantur. Exemplum

31) vid. PLYTARCH. in Caesare, t. I. p. 709.

32) In Octau. Caes. Aug. c. 30. quocum DIO conferendus, Hist. Rom. Lib. III. p. m. 511. qui non e pecunia manubiali, sed *οὐκ ἐκ τῶν ἀπολαύσεων*, propriis impensis, nec viris triumphalibus, sed *τισὶ τῶν βουλευτῶν*, senatoribus quibusdam, alias & alias curandas vias ab Augusto demandatas esse perhibet, non ita verisimili, opinor, ratione. Flaminiam eundem suis sumptibus straxisse, facile adducor ad credendum, qua de re & statuae sunt illi positae & numi in honorem eius cusi,

Exemplum TACITVS 33) suggestit: *Corbulo, inquam, plurima per Italiam itinera fraude mancipum & incuria magistratuum interrupta & imperuia clamitando, executionem eius negotii libens suscepit; ad quem locum I. LIPSIVS scitu non indigna adnotavit.*

XI.

Teneamus ergo, eam curam curatoribus viarum ita demandatam esse, vt reddenda esset ratio, num ex praescripto, adeoque satis bene partibus susceptis quisque fuerit defunctus, atque vt suprema interim inspectio, vel, si malueris, potestas quaeque ordinandi manserit penes imperatorem. Inde DIO 34) populum Romanum eam curam tamquam omnium dignissimam, honoris causa, Caesari Augusto commisisse, Caesaremque ipsum, *curatorem ita constitutum milliarium aureum, ceu appellitant, fecisse, praetoriosque viros, muniendis qui praeesent viis, & binis vterentur licitoribus, suffecisse*, memorat. Idem Caesar, superatis hostibus, & Iano clauso, legiones aliquando, itidem vt plebem, publicas ad vias muniendas diligentius adhibuit, nimirum ne quis otio torperet, aut lasciuiam corrumpetur; id quod etiam ab alijs, quum ante, tum post ipsum, esse factum, varii Scriptores prodiderunt. Successores autem in imperio non temere has partes sui muneris deseruisse, quid vberius probare attineret, quum id ipsum constitutiones, & imprimis illa quidem modo excitata Theodosiana, disertissime loquantur? At imperio Romano

33) Annal. Lib. III. 31.

34) l. c.

mano in deterius labente, populisque barbaris hinc inde in Italiam, & alias Romani orbis regiones, irruentibus, has vias publicas eodem studio, & pari sumtu conseruatas esse, aut omnino custodiri potuisse, nemo, nisi indolem bellorum penitus ignoret, confirmare auit. Imo quidem fateamur, eo fere gradu, quo labefactatum occidentis est imperium, ruinam & interitum viarum publicarum Romanarum pariter dimetiendum esse, quod nisi accidisset, Carolus M. instaurator huius imperii, ceu opinor, non de *instituendis*, sed de reparandis tantum viis, edicto aliquo sancire debuisset. 35) At in capitularibus ipsius exstat constitutio, maiorum imitatione sic expressa: *Possessiones, ad religiosa loca pertinentes, nullam descriptionem agnoscant, nisi ad constitutionem viarum & pontium.*

XII.

Ex illustribus Romanorum viis abeamus paullulum in veterem Germaniam, siluis & paludibus horridam, vbi vetustissimis temporibus neque vrbes, neque villas, neque vias denique publicas inueneris. Sed quum vniuersi, tunc quidem temporis cogniti, terrarum orbis domini, Romani, imperii sui fines Aquilonem versus etiam extendere cupuerint, & legiones suas per deserta & imperuia ducere non nisi maximo

C

in-

35) Lib. VI. c. 109. adde Lib. II. c. 17. vbi idem Imperator iubet, vt missi dominici locos illos curent, *vbi modo via ordinata est.* Apud GEORGISCH in Corp. Iur. Germ. p. 1531. & 1331. conf. etiam FRANC. DE ROYE, de missis dominicis, p. 276.

Incommodo potuerint: primi illi quoque fuerunt, qui viis militaribus in Germania exstruendis studere. 36) Pontem Rheno omnium haud dubie primum c. IULIUS CAESAR imposuit 37) & successoris eius Augusti Imp. sub auspiciis, M. Vipfanius Agrippa, vias quatuor per Galliam Germaniamque aperuisse, STRABONI 38) dicitur. Qui autem prae caeteris Germaniae nostrae vias curae habuit, & ob hanc curam triumphalem arcum in via Appia meruit, 39) Drufus, non solum *fessam*, ab ipfo *Drufianae* nomen nactam, instituit, 40) sed & binos pontes iuxta Rhenum frauit, quibus Bonnam atque Moguntiacum iunxiffe perhibetur. 41) Plura huiuscemodi Romanorum opera recenset STEGERVS; 42) nos autem illa, tamquam a scopo nostro nimis aliena,

36) testimonium huius rei reperies in ipsa denominatione, qua vulgus nostrum hic illic vias militares *Heidenstrassen* appellat, propterea quod antiquissimae in patria nostra viae ab ethnicis exstructae fuerint. Legibus nostris hoc nomen ignotum, & illius loco viae publicae vocantur *Land- und Heerstrassen, Kaiserliche - Koenigs - Geleids - freye - offene Strassen, des H. Reichs Strassen und Bahnen* caetera vid. BESOLD. in thes. pract. v. *Landstrassen*.

37) de Bello Gall. Lib. IV. 16. sq.

38) Rer. Geogr. T. I. L. IV. p. m. 318.

39) fragmentum eius sistit IAN. GRVTERVS, in inscripti CCXXXVI. 5.

40) TACIT. Annal. II. 3. SVETON. in Tib. Claud. Caes. c. I.

41) FLORVS, Lib. IV. 12.

42) in diss. de viis militaribus Romanorum in Germania, Lips. 1738. exstat in IO. REINH. WEGELINI thesauro rer. Suevic. T. I. p. 396. vsque ad p. 454. adde IAN. GRVTERVM qui. d. I. monumenta singula historiam operum vialium Romanorum in Germania illustrantia summa cum solertia congestit.

in praesenti non curamus. Vnum illud ex praecedente s̄pho repetimus, magna illa opera vel vetustate temporum, vel barbararum gentium incursionibus, aut demolita penitus, aut ad minimum ruinosa ac inutilia reddita fuisse, & vix hic illicue vestigia illorum cerni; qua de re sequenti tempore ab Imperatoribus & Regibus nostris, in capitularibus, & constitutionibus imperii non tam de reparandis, quam de instituendis novis viis publicis edictum fuit. Recentiores e contrario imperii leges de institutione viarum vel nihil, vel pauca tantum ordinant, sed, hocce caput penitus mittendo, de conductu, securitate viarum, atque vestigalibus tantummodo constituunt; quas quidem constitutiones suo quamque loco congruo mox infra explanatius notare, locus erit.

SECTIO POSTERIOR

IVRIDICO-PRAGMATICA.

XIII.

Iam caue, quaesumus, inertis tantum otio adductos nos in huiusmodi antiquitatibus utcumque describendis operae nonnihil collocasse opineris. Refert enim eius, qui viarum ius, & quidquid circa extruendas illas fas & aequum videatur, paullo altius considerare gessit, in origines & causas intueri: prouti & nostra simul interest, penitus quodammodo perspicere necessitates nostras, ut, quum dederit se casus aliquis,

quís, oblatís rebus ad hanc vitam melius in dies infirmandam, nosque ipsos adeo perficiendos, quam relictissime utamur. Et natura sane ipsa, qua censetur esse homines, quum aliarum rerum plurium, quae vitae hominis conducunt, aut contra aduersantur, singulos subinde admonet, tum vero speciatim imbecillitatem istam, qua ab ipso ortu nostro iam difringimur, impense contemplari, omnes, nemine excepto, iubet. Quidni ergo omnes vitae rationes isthuc reuocare attineret, ut, si aliorum adiumento nos constanter indigere intelligimus, nos item aliis in vicem succurramus, atque opem mutuam pro nostris viribus praestemus.

XIV.

Videlicet si nobis solis nasceremur, nobis ipsi etiam haud dubie sufficeremus. At, quum posterior hoc falsum esse sentiamus, prius illud pariter abluere a vero consistendum erit. At enim, si aliis, ut nobis, nati sumus, iam efficitur, Deum vniuersi conditorum voluisse, ut aequo iure alii cum aliis vbique vterentur, ne, quos ipse homines, terraeque dominos, creauit, nostra hominum iniuria euerterentur iterum, ac sua culpa male interirent. Hunc in finem ille rationem omnibus ingenuit, qua brutis animantibus praestamus, & qua, dummodo illius vires intenderimus, principia honesti atque iusti prima illa iuris naturalis fundamenta, sicce reteguntur, ut haec vna promulgatio, cum lege ipsa mentibus infixá, plusculum praec-

praestare posse videatur, quam si, sine illa, rerum auctor legem suam verbis plurimis multoties exposuisset. Accedit vero, & hanc rationem nostram mire adiuvat benignitas & sapientia diuina, quae vbiq; spargens & quadantenus occultans sua munera, oculos nos aperire, & inuenta salutaria cum aliis communicare docet, nempe vt subsidia viuendi ingenii industriaeque pretio proflare & in promptu esse innotescat. Adde nunc amorem nostri generis, qui a parentibus in filios, familiamque, mox in patriam, & alios, quicumque sua nos beneuolentia conciliant, deuinciuntque, deriuatur; & ridebis, vt opinor, eos, qui, natura nihil iustum esse, sed iniusti metu demum iura ab hominibus inuenta esse blaterant. 43) CICERONI autem hoc libentius adsurges, 44) qui exstare aliquam agnouit legem, quae non scripta, sed nata est, quam non didicimus, accepimus, legimus, verum ex natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus, ad quam non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus, &c.

XV.

Sed quousque huius iuris vsus se extendat, breuiter dicendum est. Si primordia societatis spectes, natura ipsa eum ordinem constituit, vt, adscita vitae atque thori socia, ex nobis genitos alamus, & quidquid ad cuiusque conseruationem pertinet, edoceamus;

C 3

tum

43) Conf. H. GROTIUM, de I. B. & P. prol. §. 19.

44) Orat. pro T. Anno Mil. c. 4.

tum vero, quoniam destituta ratione animantia similiter obseruant, vt praestantiam naturae nostrae rationis decore probemus, & quantum vnique mortali-um ex ope mutua officiisque inuicem praestandis, commodi praesidiique obuenire queat, ipso socialitatis cultu atque vsu commonstremus. Haec, nisi omnia nos fallunt, fundamenta sunt illius status naturalis, in quo homines imperio alterius cuiusdam non subiecti, vitam tolerare, & ad felicitatem, quantam animis & spe concipiebant variis experimentis tendere sueuerunt; in quo vero etiam, vt naturalis acuitas, & ius connatum, vnumquemque in officio dirigeret, contineretque, eo magis erat necessarium, quo minus a scientiis instructi, & communiter ad legem scriptam actiones confirmare suas instituti erant. Itaque nec status ille apud homines perpetuo manere potuit. Etenim quum temporis successu, atque augescentibus familiis, pars quaedam, vt sunt hominum ingenia, non tantum inuidere alteri, sed &, quae communia adhuc fuere bona atque commoda, ad se, suosque necessarios, vi, dolo, aliisque modis rapere, itemque alia, quum rerum, tum consiliorum communitati inimica facere tentaret: accidit, vt hoc intestino malo pressi ad pacta de non laedendo semet inuicem, & iuribus aduersum quosque, sed praecipue extraneos, tuendis, veluti ad sacram ancoram confugerent, hac lege primum posita, vt, si quis alterum laessisset ciuem, caeteri ab illo dignas poenas sumerent. Talis pactio re vera
lex

lex communis erat, ad quam obseruandam omnes tamquam vinculo constringebantur, sed qua simul unicuique ius & facultas, rebus suis tamquam propriis vtendi publice confirmabatur. Ita ciuitas conflata, vt dominium cuique in res suas integrum constaret, & societatis membra, siue ciues (vtar CICERONIS 45) verbis) multa tamen *inter se communia haberent, forum, fana, porticus, vias, leges, iura, iudicia, suffragia, consuetudines praeterea & familiaritates, multasque cum multis res, rationesque contractas &c.* Quae quidem omnia in ciuium arbitrio sic esse posita palam est, vt, consensione prius facta, immutari, corrigi, amplificari, contrahi, & abrogari queant, verum ea cautione, vt nil committatur, quod vel vniuersa concuti societas, vel membrorum singulorum commoda nefarie imminui, vel tandem omnium, aut certe plurium, consensu rite constituta, citra aliquam necessitatis aut calamitatis rationem, in periculum venire queant. Hisce obseruatis homines se longius abesse contestantur a natura ferarum, quae tametsi in quibusdam rebus, veluti sunt robur, aciesque sensuum, nos aliquando superare videantur, ratione tamen quolibet respectu sunt inferiores, ac iustitiae & aequitatis laudem promereri ideo non possunt. Caeterum si obligationem sic, nec aliter, agendi in ciuili statu spectes, eam, quatenus ex pactione orta est, eatenus ad ius naturae referendum esse quisque videt.

XVI.

41) de officiis, L. I. c. 17.

XVI.

Restat autem quaerere, num ius detur, quo similiter, ut ciues in republica societatis nexu sunt coniuncti, integrae in terra gentes ad societatem aliquam vniuersalem, instinctu naturali, atque nescio quo appetitu societatis cum his, qui sunt sui, id est, eiusdem generis, colendam obligentur? Ansam huic quaestioni ventilandae H. GROTIUS suppeditat, qui in praeclaro caeteroquin opere, 46) non modo ius naturae quoddam sociale vel excogitauit, vel post veteres, qui prope idem sentiebant, in concinniorem ordinem redegit; sed & multa saepenumero subtilius, quam verius, de iure gentium *voluntario latius patente*, eoque vel vniuersali vel certarum gentium, nec non de iure gentium voluntario, quod ipse *arctius* appellat, quodque ab Iuris, maxime Romanis, cum iure gentium patientiori, quin cum ipso naturali iure confundatur, disputat: contradicente SAM. L. B. DE COCCEII, qui 47) ius gentium voluntarium, quod *gentes usu & necessitate exigente sibi constituerint, & quod omni humano generi commune sit*, ut IUSTINIANVS Imp. loquitur, 48) non dari, ac praeterea Romanos veteres per ius gentium nil aliud, quam ius naturae ipsum, intellexisse studiosius contendit, denique & iura illa, quae GROTIUS voluntate & consensu gentium volun-

46) de Iure B. & P.

47) in Introd. ad parentis sui Grotium illustrat. diff. IV. §. 46. sq.

48) §. 2. I. de iure n. g. & c.

voluntario statuta esse putat, fabulam olere asserit. Quid vero? an proinde totum illud, quod de iure gentium in sapientum scholis pridem atque nuper disputatum est, tollemus illico, aut meras nenas dicemus? Absit enim vero; siquidem COCCII etiam vere *ius gentium* extare aliquod non diffitetur, quid? quod *ius Romanum collectum esse ex praeceptis iuris gentium* declarat. 49) At quum lis propterea nondum diremta esse videatur, nobis quidem in dissensione ista ICTORUM SAM. L. B. PVFENDORFIVS imprimis placet, qui laudata TH. HOBBSII sententia, 50) qua legem naturalem diuidit in *naturalem hominum & naturalem ciuitatum*, & quum vtriusque eadem praecepta sint, discrimen vtriusque in hoc vno ponit, quod ad singulos relata *lex naturae*, & ad ciuitates aut maiores gentes applicata, *ius gentium* plerumque nominetur: rem tandem illam porro verbis suis sic illustrat, vt sibi contradicere non credat eos, quibus *ius naturae* id vocare placet, quod in conformitate cum natura rationali consistit; *ius gentium* autem, quod ex ratiociniis indigentiae nostrae, cui quam maxime per socialitatem succurritur, fuit. Ita ille pariter *ius positium gentium a superiore aliquo profectum* negat, quae vero ex naturae nostrae colliguntur indigentia, ad *ius naturae* refert, quaeque iura gentibus diuersis inter se communia habentur, non ex aliqua conuentione, aut obligatione

49) praefat. ad diff. XII. §. 4.

50) in Elem. Philos. de ciue, c. 14.

tionem mutua, sed ex placito peculiari legislatorum in singulis ciuitatibus per accidens conspirare docet. Habes igitur determinatas iuris species, quibus vita hominum dirigitur; ne, dum huiusmodi nominibus posthac vtendum erit, vagis notionibus nos indulsisse, opineris. Redeamus nunc e diuerticulo in viam, vel potius, si commodum est, ad ipsas vias conuertamur.

XVII.

Vires etiam in statu naturali homines carere haud omnino potuerunt, (supra II.) atque adeo id omne, quod vel ad delectum soli & aedificationem, vel ad vsum attinet earum, sola lege naturali vnice diiudicandum erat. Postquam illi vero in societates coierunt, eo pacto, vt dominia in saluo essent, & communis salus contra quorumcunque vim, iniuriamque, facta testis iunctis viribus conseruaretur, (II. XIV.) viae, quoad ciuitatis alicuius ditio extendebatur, etiam illius erant propriae, & quidquid inter ciues de iisdem disceptari poterat, ciuili etiam eorum iure decidendum erat. (XIV.) Quod in solo, quum nullius esset, occupato, vni ciuitatum licuit, id alteri similiter licebat, quum vnaquaeque sui iuris esset, nec ab altera penderet. Ita quaeque aditum, & vsum viae suae, alteri vel patefacere, vel etiam occludere, pro suo arbitratu poterat, perinde vt ex huiusmodi consortione commodum sperabat, aut periculum timebat atque damnum. At quum omnia non omnis ferat tellus;

tellus; quum subsidia viuendi varia vicinus a vicino discere, quin petere valeret; quum necessitates populi, vel sola commutatione rerum, quibus abundabant, instituta pulchre subleuari posse obseruarent, atque vtraque pars eo modo res augeri suas animum aduerteret, mutua vtilitas persuasit, vt viarum vsum facile concederent, si cui extraneo mercatum exercere cum indigena vel ciue libuisset. His initiis res coepta, & paulatim latius distenta est, aemulantibus ingenis, quum primum istam rem communitati conducibilem intellexerunt, quis maxima exinde commoda in suam deriuare ciuitatem posset. Ea ratione gentes ad communicandas vias suas faciles se praebuerunt, quae &, nulla dum conventionem interposita, in dies magis publicae fiebant, & nunc posteaquam merces distitissimis ex regionibus allatas adamare coepimus, certa quidem sub conditione ad ius gentium (XV.) pertinere reputantur.

XVIII.

Neque vero nosse sufficit, quid circa vias publicas in statu naturali iustum sit, sed aliquanto propius res omnes intuendae, & cum primis quoque explanatius dicendum erit, quaenam iura, quaeue obligationes nostra in republica se circa vias exerant. Illae autem quum *vel iam exstructae sint, vel demum exstruendae*; ipsa res, opinor, dicitur, vt disquisitionis huius duas partes faciamus, quarum prior *iura circa vias constitutas* breui disputatione complectatur, & posterior

terior, quae iuris rationes, quum in genere, tum paullo specialius in *Circulo*, ceu vocant, *Sueviae*, circa novas vias exstruendas obseruari debeant, decentissime exponat.

PARS PRIOR.

IVRA ET OBLIGATIONES CIRCA VIAS
IAM EXSTRVCTAS.

XIX.

Si verum est, quod asserunt Doctores nostri, in definiendis iuribus & obligationibus ab adcurata notione rei, in cuius iura inquirendum fuerit, omnia, vel saltim plurima, pendere: nostrum in praesenti erit, exhibere definitionem viae publicae, cuius ex momentis iura, quae occasione viarum publicarum incident, deinceps commode deduci queant. Et vero difficilior haec res est, quam plerisque videatur. Neque enim legalis *VLPIANI* descriptio, 51) neque variae Doctorum definitiones, si quid ipsi cernimus, omnibus suis numeris perfectae & expletae appellari possunt. Quam in rem earum aliquot hic recensere, atque nostram denique subiungere licebit. *STRAVCHIVS* 52) definit *viam publicam per soli publici certum spatium latitudinis definitae, tam in directum seu porrectum, quam in flexum.* Quis vero isthac ratione viam publicam ab alio

51) l. 2. §. 21. ff. ne quid in loco publ. vid. supra VII.

52) in Praelect. ad l. 1. §. 20. ff. ne quid in loco publ.

alio quocunque solo publico non admodum distingui per se non intelligat? At si huic definitioni quidquam deest, nimium quid mihi videor videre in illa altera, quam EVER. OTTO 53) exhibet, quod nimirum *via publica* sit illa, cuius solum est *publicum*, quae *publice* munitur, & qua *publice* commeatur est. Quum enim supra (VIII.) iam viderimus, vias publicas, vel maxime apud Romanos, haud raro suntibus priuatis munitas fuisse, in definitionem viae militaris istud etiam, quod *publice* muniri debeat, tamquam attributum eius essentiale atque proprium ingredi haudquaquam potest. Nec porro cum HENR. COCCII 54) facere possumus, qui *viam publicam* appellat, per quam omnibus inuicem patet aditus, cuiusque ductibus cunctis hominibus se mutuo conueniendi, commerciisque cunctarum quasi terrarum utilitates communicandi copia datur; nam & hanc descriptionem multa superuacanea ingrediuntur, quae vnusquisque, nullo admodum negotio, animaduernerit. Denique nec CASP. ZIEGLERVM 55) sequi animus est, qui, mutatis paucis, VLPiani verba repetit, *viam publicam* vocando *portionem territorii ad directum*, certis finibus latitudinis ab eo, qui *ius publicandi* habuit, ut ea *publice* iretur *commearetur*, *relictam*. Atque vides sine dubio, has omnes, quot hoc quidem loco ex-

D 3

hi-

53) in supra laudato libro singulari de tutela viarum.

54) in diff. de regali viarum publicarum iure, quae exstat in Eiusd. Exercit. T. I. n. 34. §. 4. p. 373.

55) in tract. de iur. maiest. tit. de regali viarum publ. iure.

hibuimus, viarum definitiones, eo, quod laborent nae-
uis suis, arridere nobis, adaequiora expetentibus,
non posse. Restat ergo, nostram subiungamus, quae
num definito suo satisfiat, an vero minus? ex tra-
statione ipsa satis elucescet. *Viam publicam* voca-
mus *soli quamdam portionem, commercio priuatorum pu-
blica auctoritate exemptam, eum in finem, ut per illam
liberum at simul innoxium cuique de regione in regio-
nem transeunti iter exstet.*

XX.

Via igitur est publica, cuius solum, auctoritate
summi imperantis, dominio priuato est exemptum, (per
anteced.) & haec ipsa publica auctoritas fons & origo
est, ex qua *Iura*, principi in viam competentia, &
nascentes ex parte priuatorum *obligationes* deriuantur.
Complexus horum iurium a Doctoribus nostris *regale
viarum publicarum ius* dicitur, & s. STRYKIO 56)
vocatur *ius supremam iurisdictionem & dominium in viis
exercendi, redditusque inde percipiendi ad promouendam
earum securitatem.* Mallem STRYKIVS dixisset, ad *ci-
uium & exterorum commercantium utilitatem*; quia, se-
curitatis tantum mentionem facientes, curam viarum,
& supremam circa illas inspectionem, terminis iusto
angustioribus definiunt.

XXI.

Ius circa vias publicas regale diximus, idque *tri-
plici* inducti ratione: *primo* quidem quia solum viae
publicae

†6) In Exam. iur. feud. C. 9. qu. 6.

publicae in principis dominio est, adeoque ipsa via a solo principe constitui debet; *deinde* quia interest reipublicae, ut viae iam constitutae bene etiam munitae sint; *denique* & quia securitas in via publica a nemine, praeterquam a solo imperante, tanta cum auctoritate praestari potest. Et haec fere rationes sunt, quibus ductus Fridericus I. Imp. vias publicas in numerum regalium refert, 57) quo titulo nostris temporibus iure merito statibus imperii, certis quidem sub restrictionibus, adiudicantur, ad exemplum aliorum iurium regiminis, quae specialiter exempta, aut ab Imperatore reservata non fuerunt. Sed quum in praesenti vere nostra referat, docere, quibus in rebus regale circa vias ius potissimum se exserat, & quousque limites illius extendantur; operae iam erit pretium, in notionem vocis regalis, atque varias illius significatus, paullo altius inquirere.

Barbara denominatione Canonistae *Regalias* vocant ius regum fruendi redditibus ecclesiae vacantis, & conferendi beneficia, curam animarum non habentia, quae alias ab Episcopo conferri solent, donec novus episcopus sacramentum fidelitatis praestiterit regi, & ab eo inuestituram bonorum ecclesiasticorum, caeteraque huc spectantia, acceperit. 58) Porro & *regalia* appellantur

57) II. Feud. 56.

58) Conferri potest ante alios *tractatus generalis de Regalia*, qui primum Gallicae, deinde autem a. 1689. Latine editus est, sine loci mentione, in 4. imprimis L. I. c. 1. ubi auctor copiosius eam rem
 pers.

tur iura, quae ab Imperatore quidem pendent, attamen a Statibus Imperii in alienis territoriis exercentur, 59) & eatenus diuersa sunt ab iis iuribus, quae status in suis ditionibus, vi superioritatis territorialis, proprio iure possident. 60) Deinde quoque *regalium* nomine insigniuntur iura quaedam maiestatica, principibus & statibus imperii immediatis, vel etiam interdum mediatis, a Caesare sigillatim, & absque territorio concessa, ita tamen, vt vniuersali iurisdictioni, & superioritati nil praeiudicent. Lingua nostra *Herrlichkeiten* vocantur; de quibus vide *CASP. KLOCKE* de contrib. th. II. & *H. COCCII* in iuris publici prud. c. 21. §. 7. Refero huc exempli causa ius creandi notarios, habendi metallifodinas, venandi, vestigalia & pedagia exigendi, &c. quae iura interdum ex speciali priuilegio priuatis quoque, & ciuitatibus municipalibus competere videmus. 61) Denique & ipsae leges imperii vocem *regalis* pro iure reseruato Caesaris vsurpant. Sic enim cautum est in ordinatione politica imperii, Spiraë a. 1570. a Caesare & Imperio

pro-
persequitur. Addi meretur I. H. BOEHMERVS, in iure eccles. protest. Lib. I. Tit. 6. 66.

59) MELCH. DE LVDOLVFF Obseru. for. P. II. obs. 33.

60) N. C. LYNKER in Analect. ad G. A. STRVVII Synt. iur. feud. C. 6. aph. 23. n. 1.

61) in Palatinatu e. g. nonnullas ciuitates mediatas gaudere iure pedagiorum & viaticorum testatur die *Chr. Pfaltzische Chaussee-Ordnung* de a. 1764. in verbis: Weilen hier und da *Orrschaften* gelegen, welche eines absondern *Weeg- und Pflastergelds* immer dem Dorf, Fleken, oder Stadt berechtiget cet.

Promulgata, §. 132. vt ne Status imperii *Iure Caesareo* *audendi monetam*, *ipsis ab Imperatore ex speciali gratia* *concesso* abutantur, sicque illo indignos sese reddant. 62) Qui vero plures adhuc vocis significatus nosse cupit, adeat 10. THEODOS. SCHEFFERV in *diss. de regalibus*, 63) Nos in praesenti hos omnes mittimus, & cum ZIEGLERO 64) *Regalia* vocamus *iura illi, quae summum in republica tenet imperium competentia, ad tuendam dignitatem & salutem reipublicae*. Quemadmodum vero salus reipublicae ac dignitas quum contra externos, tum respectu civium seruari debet, ita & iura regiminis, siue regalia, dispescuntur in *transseuntia & immanentia*, quorum priora iterum in *pacifica & bellicosa* diuidi solent. Haec autem non curamus. Maioris nobis momenti est iurium regiminis immanentium distinctio in *essentialia & accidentalia*. Sub prioris generis iuribus intelligo ea, sine quorum exercitio respublica bene ordinata consistere plane non potest. Talia potissimum sunt iurisdictio civilis atque criminalis & ius politiae. Accidentalium regiminis iura ortum atque existentiam suam certis institutis debent, quae quidem non absolute necessaria sunt, attamen ad

E vitam

62) verbi: Alsdann auch die Münzgerechtigkeit kein Merkanzey, sondern Unser Kayserlich Regal, so die Münzstaende aus Unferm sonderen Vertrauen &c.

63) Tubingae, 1719. habita. Exstat illa in I. I. MOSERI Synt. *diss. iur. publ. Germ.* p. 695.

64) in tract. de iur. maiest. L. I. c. 3. §. 9.

vitam commode degendam, ad promouenda commercia, & vt verbo dicam, ad ciuitatem bene regendam, vel maxime faciunt. 65) Huius generis sunt ius mone-
tae, postarum, vestigialium, viarum publicarum, &c. Sunt denique, qui iura regiminis in onerosa atque lu-
cratiua distinguunt; sed quum hodie ius fere nullum
exstet, quod lucratiuum reddere non didicissent plu-
rimorum principum ministri & consilarii, hanc di-
stinctionem iure merito, tamquam otiosam, praeter-
mittimus. 66)

XXII.

Recensere autem iura singula, singulasque obliga-
tiones, quae occasione viarum imperanti & priuatis
nascuntur, & sub regali viarum publicarum iure com-
prehendi possunt, inanis certe & taxandus labor foret:
itaque sufficiat, in eminentiora quaedam iura, quum
principi, tum priuatis, competentia paullo diligentius
inquirere, & obligationes, quae hisce iuribus ex vna
alteraque parte veluti respondent, paucis, quantum
scilicet ad rem ordine systematico tractandam opus est,
exponere.

XXIII.

65) vides hinc quam vanus labor sit eorum, qui regalia certo numero
concludere student. Quamdiu enim instituta & obiecta, circa
quae regale ius existeret potest, enumerari nequeunt, tamdiu &
regalia certo numero definiti haudquaquam poterunt, vid. quae
hac de re differit CARPZOVIVS in tr. de regalibus, Cap. I.
aph. 10.

66) Conf. omnino ad hunc §. REGNERI SIXTINI tract. de regali-
bus, Castell. a. 1609. in 4. ed. praesertim L. I. c. 1. & 2.

XXIII.

Inter iura, quibus ipse princeps fruitur, primum facile locum tenet ius illud eminentissimum, & vel maxime lucrativum, exigendi *vestigalia*, *pedagia*, *pontatica*. 67) *Vestigal* autem appellamus *onus reale pro mercium vectura aut transitu principi debitum*. Addit ZIEGLERVS: 68) in auctoramentum praestitae securitatis & refectionis viarum publicarum. At quum haec verba magis ad iustificanda *vestigalia*, 69) quam ad determinandam eorum naturam & essentiam tendant, illa ex definitione nostra, iusta ratione, ceu opinor, exfulant.

XXIV.

Ius *vestigalium* quouis tempore, & apud omnes gentes cultiores, pro parte summi imperii habitum esse, historiae fat & abunde comprobant. Et quanti momenti illud fuerit apud Romanos, non est, quod

E 2

multis

67) de *pedagiis* infra.

68) cit. I. Lib. II. p. 976.

69) Originem *vestigalium*, simulque eorum iustitiam curiose admodum describit *Sigismundus Imp.* in der *weltlichen Reformation*, de a. 1436. Cap. II. ... *wie zoell erdacht sind: Ihr sullenent hoeren, wie zoell des ersten angeschlagen wurden von einem Keyser. Es waren wilde Gebirg, do man Straß über haben mußt --- do ward angesehen, das er billich von gemeiner hand gemacht würd: und ward aufgesetzt ein leichter zoll, in der Maafs, das niemand keinen zwang noch drang dazu haben solt --- Ihn besekelt niemand, dann das er verbawen ward. in MELCH. GOLDASTI Const. Imp. T. IV. Cl. I. p. 188. & apud I. C. LVNIG im Reichs-Archiv, P. IV. p. 238.*

multis hic edoceam. 70) Vnum illud allego, quod immunitas a solutione vestigialium speciale & illustre privilegium fuerit reputatum. Gaudebant autem illo milites, teste TACITO, 71) praefecti item atque praefides prouinciarum 72) quemadmodum nec de rebus ad exercitum aduehendis, 73) aut ad fiscum pertinentibus, nec denique de rebus ad necessarium propriumque usum comparatis, vllum solutum fuit telonium. 74) Atque in hoc Reges Francorum & Imperatores Romano-Germanici antecessores suos firmo pede sunt secuti, quod in Capitularibus & Constitutionibus suis, iuribus circa vestigialia definiendis ante omnia attentiores fuerunt. Exemplorum loco allegare nobis liceat Capitularia Comitiorum Metensium, a Pipino rege anno post Christum natum 755. celebratorum, cap. 4. Caroli M. cap. 11. 13. 19. & Ludouici Pii, cap. 19. 75)

Has leges circa vestigialia latas excipiunt singulares quaedam imperatorum constitutiones, 76) quas denique

70) vide, sis, titulos digestorum & Codicis: de publicanis & vestigialibus; de vestigialibus & commissis; noua telonia institui non posse: &c.

71) Annal. XIII. 51.

72) l. 4. §. 1. ff. de publicanis & vestig.

73) l. 9. §. 7. eod.

74) l. 5. C. de vestig. & commiss.

75) Exstant in BALVZII Capitular. Regum Francorum; & ap. GEORGISCH in Corp. iur. germ.

76) e. g. Ludouici IV. apud I. C. LVNIGIVM in R. A. T. IV. p. 50. Adde I. P. LVDEWIGIVM, qui in Reliquiis MStor. varia diplomata huc facientia collegit.

niq̄ue sequuntur recentiores leges, cum primis in Receptis imperii contentae. Quotquot enim horum exstant, tot & circa vectigalia reperies constitutiones, quarum autem summa tribus his momentis fere iam absolvit; Nova telonia ne instituantur, nisi ex praecepto & auctoritate Imperatoris; vectigalia, turbulentis temporibus contra ius & aequum aucta, vel penitus tollantur, vel in iustum modum redigantur; viae denique publicae reficiantur & securae reddantur ab illis, qui vectigalia accipiunt. 77)

Hodierna qui nosse cupit vectigalium in imperio Romano - Germanico iura, evolvat Capitulationis Caesareae Articulum VIII. vbi disertissimis verbis cautum est, vt ne Imperator noua telonia concedat, concessa augeat, proroget, translocet, extendat, 78) nisi vniuersi principum Electorum consensu 79) & auditis prius vicinis, & statibus illius circuli, in quo vectigalia vel instituenda, vel adaugenda fuerint, quorum

E 3

de-

77) R. S. de a. 1235. Cap. XIII. & XII.; de a. 1287. §. 22. 23. 24.; pax publica sub auspiciis Alberti Regis pacta Norimbergae, a. 1307. §. 10 - 13. caeter. apud HENR. CHRIST. L. B. A. SENKENBERG, in der Sammlung der Reichs-Abschiede, T. I.

78) §. 1. Wir f. u. w. auch --- keinen zoll von neuem geben, noch einige alte erhoehen, oder provogiren, weniger von einem Ort oder Bezirk zum andern, weiters, als sich gebühret, und rechtmäessig hergebracht, erstrecken, oder verlegen lassen, auch vor Uns selbst keinen aufrichten, erhoehen, oder prorogiren.

79) Es sey dann nicht allein mit aller und jeder Churfürsten Wissen und Willen --- Collegial - Stimmen --- einmüthig --- ohne die Vnanimia nichts zu Stand zu bringen.

denique monita, &, si quae existant, grauamina Imperator atque Electores rite perpendant, ac, si iusto fundamento nitantur, iuxta illa etiam procedant. 80) Plura hic de vestigalibus differere, nec animus, nec locus suadent. Equidem sufficere opinor allegasse ea principia, quibus infra, quum de extruendis nouis viis publicis tractabimus, ob paritatem rationis, forsitan insistere poterimus.

XXV.

Alterum ius, quod ex dominio atque suprema inspectione viarum publicarum imperanti oritur, est Iurisdictio in illis. Quemadmodum enim fons omnis iurisdictionis in Imperio est Caesar, ita princeps in territorio, qui proinde quoque iurisdictionem in via publica exercet. Et haec quidem in tam eminenti gradu illi competit, vt secundum Doctorum opiniones, concessa iurisdictione in genere, haec species simul concessa esse non videatur; hinc nec nobiles gaudere illa aiunt, quamuis inuestiti sint *mit den Gerichten*, nisi speciatim exprimatur in litteris inuestiturae, quod eis competere debeant *die Straßengerichte*. 81) Affine

80) §. 3. fordern auch die interessirte *benachbarte* und derjenige *Kreis*, in welchem der neue zoll aufgerichtet, oder ---- will, darüber gehoeret, deren dawider habende *bedenken* und *befchwerden* von Uns und denen gesammten Churfürsten gebührend *ermogen*, und nach *befundener biligkeit* beobachtet worden.

81) SAM. STRYK. in *Vf. mod. tit. de via publ. §. 3.* STRASSER in *diff. de iuribus viarum publ. Argent. 1738. hab. §. 16.* G. A. STRV.

iurisdictioni in via publica est *ius conductus*, introductum turbulentis illis temporibus, quibus Germania perpetuis bellis atque diffidationibus, ceu vocant, devastabatur, & viatoribus a latronibus, nobilibus 82) aequae ac plebeis, vel maxime metuendum erat. Officium hoc tuendi commeantes certis personis fuit demandatum, quibus pro comitandi opera merces aliqua sub nomine *des Geleitgeldes* soluta fuit; alii vero, ut ex variis constitutionibus imperii videre licet, expressis verbis ab hoc munere arcentur, 83)

Hinc est, quod quasi obiter attingimus, haud raro principem, per modum servitutis iuris publici, *ius conductus* in alieno exercere territorio, 84) quod quidem

STRUVIUS in Synt. Jur. Feud. Cap. 6. aph. 23. AHASV. FRITSCH, de regali viar. publ. iure, C. 3. §. 20. C. 10. §. 11. seq. (in opp. T. I. P. I. n. 14.) I. F. PFEFFINGER ad Vitriar. L. III. Tit. II. n. 54. not. c.

- 82) hinc dictum illud Westphalicum: Ruten, Roven dat is gheyn Schande, dat doynt die besten van dem Lande. ROLEVINCK de moribus Westphal. L. III. Cap. 10.
- 83) vid. *Satzung des Lammfrids von dem Roemischen Kunig Rudolphen zu Wirzburg in dem Concilio aufgesetzt*, im Jahr 1287. vbi §. 19. Wir gepieten auch bey unsern hulden, das niemant den andern belait durch das land umb kein Gut, Er hab dann das Gelait von dem Reich, das arm und reich doster sicherlicher farn und sich daran verlassen mügen. Quae lex verbotenus repetita in pace publica Norimbergae a. 1303. sancita, §. 10. Apud SENKENBERGIUM l. sup. cit. T. I. p. 34. & 40.
- 84) Ita Elector Palatinus in vicinis quibusdam regionibus, Domus Saxonica in territorio civitatis Erfordienfis, (vid. der zwischen Chur, Maynz und dem haufe Sachsen, ¹⁶/₂₀ May zu Erfurt aufgerichtete

Execu-

quidem innumeris litibus ac querelis anſam praebere ſuevit. 85)

§. XXVI.

Interea non ſolus princeps eſt, qui variis iuribus intuitu viarum fruitor: ſed & *privatis ius* eſt quum *ad integritatem viarum*, tum *ad liberum earum uſum*, ac *ſecuritatem* in illis.

At quum ea iura infra, obligationum nomine ex parte principis, aliquanto propius conſideranda ſint, hic quidem loci paucis tantum verbis quaedam praeftruemus.

Viatores atque comiteantes tot tantaeque pecuniae ſummas mox veſtigialium, mox pedagiorum, pontaticorum & viaticorum nomine tenentur ſoluere: quid, quaefo, iuſtius & aequius, quam ut iidem illi ex ſua quoque parte quaedam, veluti in vicem, auferant, percipiantque commoda? Inde illi iure ſuo poſtulant, ut

Executions-Receſs, §. 4.) Dux Wurtembergiae per urbem Gemundam & territorium ciuitatis Eſtingenſis, (FRITSCHE de reg. viar. publ. iure, C. 12. n. 9.) & Landgravius Haſſo-Darmſtadinus per varios Wetteraviae tractus, uſque ad ſpeculam Francofurtanam, *Frankfurter Warte*, conductus ius exercent. FRITSCHE c. l. LIMNAEVS ad A. B. Obf. 11. n. 3. An vero hoc caſu principi conſuetudenti ius quoque competat cognoscendi circa delicta in via commiſſa, vide apud BENED. CARPZOVIUM, in pract. rer. crim. qu. 110. n. 39.

- 35) Celebris quondam fuit lis inter Electores Moguntinum & Palatinum mediantibus regibus Galliae & Sueciae, a. 1667. d. 7. Febr. Heilbrunnae ſolemni laudo terminata; quod legitur apud LVNIG in Reichs-Archiv. T. V. P. I. p. 424.

vt viarum strata apta sint ad transitum cuiusque generis, vt lacunae compleantur, stagnantes aquae abducantur, saxorum moles, comneatum maxime impediētes, remoueantur, 86) &, vt verbo dicam, viae publicae sint ita comparatae, vt primarius earum finis, id est, commerciorum facilitas, modo quouis optimo celerrimoque obtineri queat.

XXVII.

Mutuas necessitates, mutuaque commoda exstruendarum viarum ansam praebuisse, supra vidimus, (II. XVII.) & hinc est, quod, quamuis iure gentium strictiori gens gentem suomet a territorio arcere possit; tamen omni aeuo, a gentibus moratioribus, innoxius viarum publicarum vsus extraneis haud vquam denegatus fuit. Atque idem mos proinde apud nos Germanos etiam inualuit, hac quidem ratione, vt ex regulae praescripto omnes omnino homines libero per Germaniam fruantur transitu, liberrimaque mercium vectura. Excipiuntur tamen milites & exercitus exteriorum principum, quibus iter per Imperii fines, non nisi certis sub conditionibus, & si prius de damno, villo modo non inferendo, cauerint, concedi iubent leges nostrae. 87) Idem consimiliter dicendum de

F

quibus-

86) vid. infra, XXIX. not.

87) R. I. de a. 1582. §. 33. verb. Und dann das sie genugsame verbürgte Caution mit Staenden im Reich gesehen, vermoege des Reichs Abschieden, dem Krais - Obersten, Zu - und Nachgeordneten, in derer Krais -- der An - und Durchzug vorgehen moech-

te,

quibusdam mercibus, Gallis *Contrebande* dictis, quae vel inuehi vel euehi prohibentur, quarum autem numerus & qualitas pro diuersitate legum atque morum variant.

Num vero pro illo transitu, qui ICTis nostris in doctrina de seruitutibus iter vocatur, viatores quidquam soluere lege teneantur, infra; quum de obligationibus priuatorum sermo erit, pauca differere constitui.

XXVIII.

Hic vero liber transitus vel nullam, vel saltem exiguam vtilitatem adlaturus foret commẽantibus, nisi simul *tutae* redderentur viae, vt viatores ab omnibus iniuriis, ac violentis latronum manibus securi incedere possint. Tertium ergo, quo intuitu viarum publicarum gaudent subditi & alii priuati, est ius ad *securitatem* in illis. Hunc in finem conducendi morem fuisse introductum, supra vidimus. (XXV.) Attamen quum salus reipublicae omnino flagitet, vt,

sicuti

te, zufoerdest thun wollen. Adde R. I. de a. 1594. §. wir erkennen 38. Quae autem a principe imperii per alterius status territorium milites ducente, obseruari debeant, vid. in I. P. O. art. 17. §. 9. verbis: Quoties autem milites quauis occasione, aut quocunq; tempore, per aliorum territoria aut fines aliquis ducere velit, transitus huiusmodi instituat eus, ad quem transeuntes milites pertinent, sancti, atque adeo sine maleficio, damno & noxa eorum, quorum per territoria ducuntur: ac denique omnino obseruentur, quae de conseruatione pacis publicae imperii constitutiones decernunt & ordinant. Conf. & Capitul. Caesar. art. 4. §. 7.

sicuti in aliis territorii partibus, ita & in via, nemo laedatur; boni principis est, curare, vt etiam sine conductu solemnem pax floreat & quies in viis militibus. 88)

XXIX.

Pergimus ad *Obligaciones*, quae viarum respectu imperanti & priuatis, subditis extraneisue, nascuntur. Quae in antecedentibus intuitu priuatorum iura vocauimus, eadem fere nunc respectu *principis obligaciones* appellamus, quarum potissimum duae sunt, *munitio* scilicet & *securitatis praestatio*.

Trita quidem, at aequitati naturali vel maxime consentanea, est iuris nostri regula, quod, qui habet ex re commodum, onus quoque ferre debeat. Princeps igitur, qui tantis vtilitatibus, ex viis publicis prouenientibus, fruitur, qui ingentes pecuniae summas vestigalium nomine accipit, cuius ciues ex frequenti exterorum commeatu atque transitu innumera commoda percipiunt, curare etiam debet, vt viae in territorio suo bene sint munitae, & si qua tempestatum aut temporum iniuria, vel frequenti viatorum, equorum, & vehiculorum attritu fuerint deteriores redditae, reficiantur.

Incumbit autem principi hoc onus non solum ex aequitatis naturalis principiis, sed & ex praecepto con-

F 2

stitu-

88) Philippus Magnanimus, Landgravius Hassiae, dicere solitus fuisse perhibetur: Man soll einen Fürsten kennen *bey reiner Strasse* guter Münz, und haltung gefechehener Zusage. STRIK. I. c. R. SIXTIN. de Regal. L. II. c. 2. n. 34.

stitutionum imperii. Ita iam a Friderico II. Imp. ordinatum est, 89) vt omnes illi, qui vestigalia vel in viis terrestribus, vel in aquis exigunt, vias quoque atque pontes reficiant. Repetit hanc constitutionem Fridericianam, Rudolphus I. in comitiis Herbipolensibus, a. 1287. celebratis. 90) Magis autem memoratu dignum est Mandatum Friderici III. Imp. ad Marchiones Fridericum & Sigismundum Brandenburgicos, de ponte iuxta Moenum apud oppidum Kizingen, vetustate temporum ruinam minante, reparando, ne, quando ille plane imperuius redderetur, viis imperii notabile damnum inferatur. In compensationem vero impensarum refectionis Imperator Marchionibus omnem vtilitatem, ex vsu huius pontis percipiendam, largitur. 91)

Quodsi autem consuetudine aut longo vsu, vel lege provinciali quadam, aliud sit introductum, onus refi-

89) vid. Constit. Friderici II. Imp. de a. 1236. Cap. X. §. 2. Alle dy zoell nehment uff Wasser und uff dem Land, die sollen den Wegen und Bruken ihre Recht halten mit Machen und Besserung. apud SENKENBERG, T. I, p. 23.

90) Alle dy zoell nehment &c. loco supra, XXV. not. 83. cit.

91) Tenor huius mandati hic est: Wir Friederich &c. entbieten --- Marggrafen zu Brandenburg --- Als die Pruk über das Wasser den Mayn bey Kizingen, die Unser und des heyl. Reichs Straffen und gemeinen Nuz zu gut etwa gemacht, nun aufs ihrem Alter-baw-faellig worden und zu besorgen ist, so das nicht fürkommen, künftighen ganz schadhafft oder zufallen wird, das desselben Orts an Uns- und des Reichs Straffen ein merklichen Abbruch und Verhinderung brecht, das Uns in keinem Weeg zu gedulden steet, darumb

reficiendi vias etiam in subditos redundare potest. Aut si vectigalia, caeterique reditus, ex viis prouenire soliti, tantis impensis non sufficiant: hoc casu ad reparationem obligantur subditi, moribusque nostris plerumque *collecta* indici solet, quae quidem ob fauorem viarum publicarum eo priuilegio munita est, vt ab illa se eximere haud quisquam possit, ac ne ordo quidem clericorum. Etenim sic Imp. AA. Honorius & Theodosius rescripserunt: *Ad instructiones itinerum pontiumque etiam diuinas domos, & venerabiles ecclesias, tam laudabili titulo libenter adscribimus.* 92) Et Carolus M. vt supra iam (XI.) monuimus, edicit: *Possessiones ad religiosa loca pertinentes nullam descriptionem agnoscant, nisi ad constitutionem viarum & pontium.* 93) Digna etiam quae aliis ad imitandum non tam proponantur, quam impense commendentur, ea sunt, quae

F 3

in

darumb so befehlen Wir euch als Roemischer Kayser ernstlich und vestiglich, das ihr solche obgemelte Prueken zu ewren handen nehmet, und ihr und ewer Erben die jetzt für an bawlichen und wesentlich haltet, damit der gemeine Nuz deshalben unverhindert beleib, dagegen auch die Nuzung, die bisher von solcher Prueken gefallen ist, und aus altem herkommen, und Unfern oder Unferer Nachkommen begnadungen, gefallen würd, aufhebet, die Gebew und Versehung solcher Prueken davon desto statlicher zu than, und im Wesen zu halten. Geben zu Goppingen, 6ten Oct. 1488. ap. LVNIG, im R. A. Part. spec. Cont. II. 3te Abtheil. Supplem. n. VI. p. 975. adde Conclus. imp. de 1671. §. und weilen 4.) in der Senkenberg. Samml. T. IV. p. 73.

- 92) in l. 7. C. de SS. ecclesiis; coll. l. 4. C. de priuil. dom. Aug.
 93) in Capitular. Lib. VI. c. 109. Contradicunt nonnulli Iuris Canonici Doctores, quos vide ap. DEDELL, in diss. de reparat. viar. publ. §. 19.

in constitutione Electorali Palatina circa vias publicas (supra XXI. not. 61. laudata) earumque instaurationem, ordinantur, si quidem in hac onus impensarum inter ciues & extraneos iusto modo dispertiri videatur. Quae autem in dilecta patria nostra, Sueuia, hac in re iustitiae laudem consequantur, infra, quum explicatius de viis Sueviae dicendum erit, exponemus.

XXX.

Alterum ad quod princeps ex regali viarum publicarum iure obligatur, est, vt eas *tutas* ac *securas* praestet. Consistit autem haec securitas in immunitate ab offensione, damno, & quacunq; alia iniuria, tam in persona, quam in rebus, metuenda. 94) Et praestare illam princeps iam qua talis vtique deberet, ex principiis iuris publici vniuersalis, secundum quae vnumquemque in suo territorio ab aliorum laesionibus tueri tenetur; nisi idem illud leges etiam imperii praeciperent. 95) Sed & adductiore vinculo ad tuitionem

94) FRITSCH, c. l. C. §. n. 4.

95) *Kayser Ludewigs von Bayern Landfriede*, aufgerichtet zu Nürnberg a. 1223. §. 3. Wir gepieten und wollen auch das die Fürsten, Grafen, freyen, dinstmann und Stetten die Strafs befriden und allermaniglich auf Wasser und auf land schirmen, als vere sie mügen an alle Gevaerde yeder Fürst Graf frey dinstmann und ster in seinem Gepiet und Gericht. & R. I. Aug. de a. 1548. §. 20. Sezen, ordnen, und wollen wir, das ein jede Obrigkeit im heil. Reich teutscher Nation in ihren Fürstenthumen, Landen und Gebieten, bey den Ihren Fürscheidung thun soll, daß die *Straffen frey und rein gebalten, darauf auch niemands gefangen, geschlagen, be- raubet*.

tionem viarum adstringitur, si pro securitatis praestatione a viatoribus tributum aliquod (*Geleitsgeld*) exigatur. Et hoc certe casu princeps resarcire obligatur omne damnum, quod in via patiuntur commentes, siue conductores ipsis dati sint, siue minus. Priori casu res per leges imperii euidens est, 96) secundum quas etiam, teste ANDREA GAILIO 97) in Camera Imperiali conclusum atque indicatum fuit in causa quadam contra Episcopum Herbipolensem, qui mercatori, ad nundinas solemnes Francofordienses, data & accepta fide & securitate publica, auspiciis huius principis proficiscenti, at in itinere, praesentibus conducto-

toribus,

raubet, hinweggeschleift, seine Güter aufgehoben, hinweggeführt &c. porro R. I. Ratisbon. de 1577. §. 72. Und dieweil Uns --- fürbracht, daß hin und wieder im Reich deutscher Nation vielerhand Plakereyen, verdächtige Reutereyen, Raubereyen, und Mord beschwerlich ereigen und zutragen --- So wollen Wir und gebieten hiemit ernstlich, daß U. u. d. H. Rs. Churfürsten, Fürsten und Staend, ein jeder in seinen Gebieten und Oberkeiten, auf solche Plakereyen, verdächtige Reutereyen und Raubereyen ein fleißigs ernstlichs Aufsehen haben --- sollen.

- 96) Clara inprimis sunt verba R. I. August. de 1559. §. 34. Sezen, ordnen und wollen, *wosern von Churfürsten, Fürsten, Staenden oder einiger Oberkeit, die sey, wer sie wolle, jemens Geleyd geben, und derselbig darüber auf derselbigen Churfürsten, Fürsten, Staende, oder Oberkeit Geleydstraffen thaetlich angegriffen und beschädigt, daß der Stand, so solch Geleyd gegeben, nach Gestalt solches Geleyds, dem beschädigten seines Schadens Erstattung zu thun schuldig seyn soll &c.* quae verba repetita vides in der Executione. Ordnung de 1673. c. 4. §. 3. Adde Specul. Saxon. L. II. art. 27. verbis: *Weme he aver Geleyde giift, synen Schaden thal he bewaren bynnen syme Geleyde.*

97) in Oberu. L. II. obs. 64.

toribus, vim passo & exspoliato, ad restituendum omne damnum condemnatus fuit. Quid vero si conductores dati non sint? Equidem tunc amplius quaerendum esse reor, vtrum princeps territorii in culpa fuerit, an minus? In culpa autem esse dicitur, qui viarum tutelam plane negligit, & latronum insidiis violentiisque exponit viatores, neque milites stationarios, tuendae publicae securitatis gratia, habendo, 98) neque depurgando prouinciam a malis hominibus. Si in tali culpa est, restituit, quod passus est viator, damnum: extra culpam vero positum ad resarciendum damnum minime teneri principem, existimo. 99)

XXXI.

Hae sunt *obligationes* principis; sequuntur illae *priuatorum*, qui vel subditi sunt, vel extranei. Cives pariter vt exteri intuitu viarum adstringuntur ad exactam solutionem vectigalium, pedagiorum &c. Princeps sumtibus immensis viam sternit, munit, reficit, tuetur: priuati in compensationem tot emolumentorum, quae ex viis bene stratis in ipsos euidentius redundant, optimo iure ad soluendam quamdam pecuniae summam adiguntur. Iustitiam tributi huius, quando id pro mercibus venalibus, aut vehiculis & iumentis, viam deteriore[m] necessario reddentibus, accipitur, neque

98) R. I. Aug. de 1555. §. 86. Nachdem ein jeder --- Stand sein --- land und Gebiet, auch Strassen rein, und darzu nothdürfftige Strassen zu erhalten --- schuldig &c.

99) GAIL. c. l.

que modum egreditur, 100) nemo forsitan negarit. Num vero eodem iure a viatore pedite pro solo com-
 meatu possit exigi, quaestio est, cuius decisionem hunc
 ad locum supra (XXVII.) ablegauimus. Iure Ro-
 mano id in vsu fuisse, pridem aliqui Ictorum con-
 tenderunt, quos inter eminent STRYKIVS, 101) sen-
 tentiae suae fundamentum quaerens in l. 21. ff. de do-
 nat. inter V. & U. at quum res, tum ipsa verba do-
 cent, hanc legem non de pedagio aut viatico, sed de
 vectigali proprie sic dicto loqui. Equidem contrariam
 tueor sententiam ex l. 24. pr. ff. de damno infecto,
 vbi viarum publicarum vsus communis esse dicitur.
 Et iure Germanico res clara est, nisi aliud prouinciali
 lege sit statutum; quod praesertim obseruare licet in
 Iudaeis, qui propemodum vbique locorum pro solo
 transitu summam quamdam pecuniae soluere tenen-
 tur. 102)

XXXII.

Praeterea subiecti etiam praestare *operas* ad ex-
 struendas

G

- 100) Egregia hac de re sunt verba FRITSCHII, c. l. Cap. 9. n. 20.
 qui allegata Capitulatione Leopoldina, quae modum vectigalibus
 praescribit, recensitisque longa serie damnis, quae ex nimis ve-
 ctigalium oneribus nascuntur, hunc denique in modum sese expli-
 car: *Nondum cessant Germanorum querelae de huius mali, (immo-
 dica scilicet & acerba vectigalium exactione,) nimium grassante
 gangraena. Vrinam vero principes sibi tandem persuasum haberent,
 eiusmodi vectigalium commoda, non tam commoda, quam onera esse,
 atque plus detrimenti, quam lucri, fisco afferre &c.*
- 101) VI. mod. tit. de public. & vectig. §. 6. conf. etiam ibidem al-
 leg. Doctores.
- 102) STRYK. l. modo cit. FRITSCH. d. l. §. 9.

struendas aut reparandas vias obligantur. Fundamentum rei petimus vel generatim ex obligatione subditorum praestandi operas determinatas aut indeterminatas, vel speciatim etiam ex capite, quod vulgo dicimus, necessitatis vel salutis publicae, viarum refectionem suadentis, & quocirca ciues ad tributa pecuniaria, rustici vero ad operas manuaras, aut iumentis praestandas, obligantur,

XXXIII.

Et haec fere sunt, quae de iuribus & obligationibus circa vias iam exstructas existentibus, differere necessum fuit. Multa sciens atque lubens praetermissi, etiam si locus differendi non incommodus hic illic se obtulerit, propterea quod alios iam ante me fat circumspicere atque nauiter diuersas quaestiones pertractasse videram. Alia ad aliud referuo tempus, siquidem DEVS adnuat, & praesens hocce specimen non prorsus displicuerit, praesertim quum haec pauca etiam sufficere ad ea rectius intelligenda possint, quae iam parte altera de nouis viis exstruendis explananda habeo.

*PARS POSTERIOR.*IVRA CIRCA VIAS NOVAS
EXSTRUENDAS.

XXXIV.

Age nunc ad vias nouas exstruendas conuertamur, &, quid circa illas iustum seu iniustum sit, dispiciamus. Ad

Ad gentes liberas quod attinet, illae quidem ea in re legem non agnoscunt aliam, nisi ius, quod appellatur gentium, vi cuius populus intra ciuitatis suae fines ordinat & statuit, quaecunque vult. Vias ergo publicas gens exstruit, demolitur, claudit, patefacit, vt fere sibi conducibile videtur, & quum genuina huius iuris principia supra (XIV. XV. XVI. inpr. XVII.) fusius exposuerimus, non est, quod hic, dicta repetendo, plura disputemus.

XXXV.

Videamus potius, quid ius positium, quod legem dicat in Germania, hoc de capite constituat, ista quidem ratione, vt primo loco iura Germaniae generalia, deinde specialiora Circuli Sueuici exhibeamus.

A.) IVRA CIRCA VIAS EXSTRVENDAS IN IMPERIO ROMANO GERMANICO.

Romanae quidem *leges*, quas fontem iuris nostri non iniuria vocaueris, vel nihil, vel certe paucula, de iure nouas vias exstruendi ordinant. Interea hoc ceu compertum, atque extra dubitationis aleam omnino positum existimo, quod, sicut in quacunq; ciuitate ius illud ei competit, penes quem τὸ κύριον est, ita apud Romanos tempore reipublicae liberae ius instituenti vias penes S. P. Q. R. & quum Imperatorum legibus parerent, horum sub imperio fuerit comprehensum. 103) Qua de re & solis Imperatoribus

G 2 ius
103) l. 2. ff. de fluminibus.

ius erat vestigalia constituendi, reformandi, augendi, diminuendi. 104) Nec assertioni huic obstat, quod, ut in antecedentibus (VIII.) monuimus, non raro etiam privati vias publicas, easque magnificentissimas, exstruxerint. Fiebat enim illud sumptibus privati quidem, sed sub auspiciis Senatus aut Imperatorum, quorum summae inspectioni ac imperio viae istae, quamvis pecunia privata munitae, semper suberant.

Firma igitur & stabilita manet thesis nostra: Apud Romanos ius omne circa vias publicas, quantumcunque illud fuerit, penes Rempublicam, &, eversa illa, penes Imperatores fuit.

XXXVI.

Exemplum dominorum Romae veteris fidelissime secuti sunt Francorum Reges, & Imperatores Romano-Germanici. Vix enim est, qui nesciat, antiquissimis illis temporibus, quibus Germani forma, ceu appellant, despotica, gubernabantur, & optimates consiliariorum magis, quam coimperantium munere defungebantur, ius omne, ut quidem vocant, maiestaticum penes Imperatorem solum fuisse. Sub hoc iure viae quoque publicae fuerunt comprehensae, ut ex ipsa iam denominatione *der Koenigs - Strassen* 105) *Kaiser-*

104) l. 10. ff. de publicanis. vid. etiam CASP. KLOCKII tract. de contributionibus, edit. Francof. 1656. fol. Cap. III. n. 113. 114.

105) SPECVL. SAXON. Lib. II. art. 59. des *Koenigs Strasse* schal syn also brei &c.

Kaiserlichen Strassen 106) colligere possemus, nisi idem illud & ex legibus a regibus Francorum circa vias latis optime constaret. 107) Accedit, quod & ipse Imperator Fridericus I. iura regalia singulatim enumerans, 108) inter illa secundo statim loco vias publicas referat; ex quibus omnibus haud sine iusta ratione iam concludimus, regale ius viarum, & inprimis etiam, quod ad illas extruendas attinet, ex iure publico antiquissimo soli Imperatori competuisse.

Alia autem, eademque maximi momenti quaestio est: *Vtrum ius viarum publicarum hodiernum sit in Caesaris, ut vocant, reservatis, an vero illud nostro aeo statibus imperii, vi superioritatis territorialis ipsis competentis, adiudicari debeat?* Hanc seu affirmaveris, seu negaveris, nec argumenta legum, nec auctoritas clarissimorum Ictorum tibi vsquam deerunt. Prius vero, quam ad quaestionem tanti ponderis, respondere liceat, quid reservata iura Caesaris, quid superioritas sic dicta territorialis sint, definiendum esse auctumo.

G 3 XXXVII.

106) BESOLDI thesaur. pract. voc. Landstrasse. adde IAC. BERNH. MVLZIVM. qui in repraesentatione Maieftatis imperat. (Octinguae: 1690. fol. 107) Cap. XIII. §. 5. inquit: *Viae regiae, Kaiserliche Heer- oder Land-Strassen* ita appellantur, propterea quod sint in dominio Imperatoris & imperii.

107) BALZIVS in Capitul. Regum Franc. T. I. inpr. Capit. Dago-berthi R. Tit. 9. Pipini brevis, c. 20. Caroli M. c. 353. Ludouici Pii, c. 20. 80. & GEORGISCH in Corp. Iur. Germ. p. 500.

108) II. Fend. 56.

XXXVII.

Fons omnis iuris atque maiestatis in imperio est
Caesar. At ex illo fonte in antistites ecclesiarum,
prouinciarum rectores atque magistratus, qui Episco-
pi, Abbates, Ducēs, Marchiones, Comitesque au-
diunt, iura augustissima iurisdictionis, monetarum,
uestigialium, mox donationis, mox feodi titulo, pro-
fluxerunt benignissime, & tanta quidem cum profu-
sione, vt vel exhaustum illum fontem dixeris. In-
creuit igitur in dies principum potestas, & diminu-
ta per id Caesaris auctoritas. Adde iam, Germaniae
imperium interdum viris Imbecillioribus mandatum,
interdum etiam, quod plus afferebat detrimenti, re-
gi regem fuisse oppositum, & animum aduerteris quam
facillime, qua ratione principes & ordines imperii,
iure mox propitio, mox & aduerso, 109) omnibus
fere maiestatis iuribus potiti fuerint. Hinc quidem
splendor Caesaris, aut imperatoris Romani, priscus
ille in Germania haud parum obscuratus; quamquam
ne exstingui posset, quaedam *reseruata* sunt; seu, vt
verbis vtar clarioribus, *sunt* adhuc *iura* quaedam ma-
iesta-

109) testimonium habes in *Reformatione Sigismundi Imp.* vbi Fridericus
de Landtskron, nomine Imperatoris, de nimia & iniusta princi-
pum potentia hanc in modum conqueritur: *Die boechsten haep-
ter sind nit zu ermanen, wann sy haben das Unrecht in mit
Gewalt.* Unser herr der Kayser oder König moegen ihren
Stat nit mehr behalten; der hochwirtig Stat ist abgezogen dem
Reych von den Kurfürsten, und das unser Reych krank, blood
und schwach ist. GOLDAST, in *Constit. Imp.* T. IV. Cl. I. p. 170.

iestatica, quorum exercitium in Germania Imperatori priuatiue competit. Exemplorum loco nomino ius inuestiendi feudis imperii, concedendi priuilegia in vniuerso imperio valitura, dandi immediatis minorennibus veniam aetatis, & denique creandi nobiles, comites & principes imperii. Caue vero autumes, his iuribus absolui potestatem Imperatoris. Dantur enim etiamnunc alia, ad quorum exercitium concurrunt Electores caeterique status. Refero huc ius vectigalium, collectas vniuersales in imperio indicendi, leges ferendi, iurisdictionem summam exercendi, caet.

Sed exiguus certe tibi horum iurium numerus videbitur, si consideres ea, quibus status quilibet in suo gaudet territorio vi *superioritatis*, vt vocatur, *territorialis*, quam appellamus *potestatem statuum*, *supremae Caesaris imperiique auctoritati subordinatam*, exercendi in suis ditionibus omnia iura regiminis, quae nec lege, nec conuentione exerceri prohibentur. Origo rei ab antiquissimis temporibus repetenda, at nos in praesenti limitibus nimis angustis distringimur, quam vt in disquisitionem tanti ambitus inire possemus. Sufficiat hinc I. F. PFEFFINGERVM IIO) commendare, qui summa cum diligentia, vt quidem solet, litteras inuestiturae, priuilegia ac donationes, diplomata item alia huc facientia, ordine chronologico congescit, ex quibus cuilibet facillimum perspectu erit, quam exiguus

110) ad VITRIARII Ius Publ. Lib. III. Tit. XV. n. 1. not. a. & b. ed. Goth. p. 1054 -- 1116.

guis res coeperit initiis, & in quantam molem illa
 sensim sensimque excreuerit. At non solum longa
 consuetudine, aut titulis singularibus haec nitor
 potestas, sed complexus iurium regiminis expressis le-
 gum recentiorum verbis statibus imperii adiudicatus
 est. Allegare loco omnium liceat legem sacratissimam,
 palladium libertatis nostrae, Instrumentum, vti vocant,
 pacis Osnabrugensis, vbi art. VIII. §. I. haec verba le-
 gemus: *Omnes & singuli Electores, principes & status
 imperii Romani in antiquis suis iuribus, praerogatiuis,
 libertate, priuilegiis, libero iuris territorialis,
 tam in ecclesiasticis, quam politicis, exercitio --- vi-
 gore huius transactionis ita stabiliti firmitique sunt, vt
 a nullo vmquam sub quocunq; praetextu de facto tur-
 bari possint, vel debeant.*

XXXVIII.

Quantumcunque autem ius hoc territoriale fue-
 rit, *subordinatum* tamen est, vt iamiam diximus, vni-
 uersae reipublicae Germanicae, nec potestas absoluta
 in statum imperii, vi notionis, cadere potest. III)
 Ineptum

III) Digna, quae huc repetantur, sunt verba Ill. L. B. a SECKEN-
 DORFF, qui part. II. des deutschen Fürsten-Staats Cap. 2. p. m.
 59. enunciat: daß eine deutsche Fürstliche Hoheit nicht gar absolut
 sey, sondern auf Kaiserliche Majest. und das heil. Reich ihren un-
 terthaenigen Respekt habe, & p. 60. Damit aber --- nicht die Mei-
 nung gechoepfet werde, als ob eine deutsche Landesherrschaft
 so gar frey und ohne einige Ziel und Maasse ihre Freyheit zu
 gebrauchen haerte, so haben wir uns zu erinnern, daß wir von
 solchen Landen reden, die im Roem. Reich deutscher Nation lie-
 gen,

Ineptum hinc iure merito vocaueris dixerium, centies centiesque recantatum, quod *status tantum possit in territorio, quantum Imperator in imperio*. Liceat nobis quaedam proferre axiomata, ex quibus, quatenus vel verum, vel falsum sit, modo laudatum brocardicum, & quatenus illud claudicet, statim, vt opinor, elucescet. Scilicet I.) vt Caesar summus princeps in vniuerso imperio, ita quilibet status in suo territorio, tamquam peculiari republica, supremum dominum constituit, sed legibus imperii subiectum. II.) Vt Caesari suprema iurisdictio in imperio, ita principi in territorio competit. III.) Vt Caesar iura regiminis (reseruata vel communia) per totum imperium, ita status per ditionem suam libere exercet; quatenus nec consuetudines, nec pacta, nec priuilegia obstant. IV.)

H

Cer-

gen, auch von solchen Herren und Staenden, die von Kais. Maj., als dem hochsten Oberhaupt im Reich, mit ihren Landen und Herrschaften, oder doch mit derselben Regalien, beliehen werden. Daraus folget nun, das sie auch unter dem Kayser und dem Reich seyen, und mit Empfaehung ihrer Regalien das Reich, (wie im R. A. de 1500. tit. der deutsche Orden &c. geredet wird) erkennen: also das dannenhero ein deutscher Fürst oder Landesherr nicht allein in seinem Gewissen gegen Gott den Allmaechtigen seine Regierung und Handlung zu verantworten hat, sondern er ist auch schuldig, und mehrentheils mit Eides-Pflichten verbunden, einem ordentlich erwählten regierenden Roem. Kaiser und dem Reich, gebühlichen Respect und Gehorsam zu leisten, und demjenigen, was Kais. Maj. und die Ch. F. und Stände des Reichs, altem herkommen nach, geordnet, und geschlossen haben, und noch schliessen werden, für sich, und in seiner Landes-Regierung in Acht zu nehmen; es waere denn, das er eines andern durch gewisse Priuilegien, Freyheiten und Bedingungen befugt waere.

Certo modo maior statuum in territorio potestas, quam Caesaris in imperio; permulti enim principes, inconsultis provinciae ordinibus, leges condunt, bella gerunt, collectas indicunt. V.) Imperator habet maiestatem, princeps superioritatem; hinc VI.) Imperator non delinquit, poenalem quippe legem non agnoscens, status autem iurisdictioni criminali Caesaris imperiique subest, vt recentissima exempla Comitum de Leiningen - Guntersblum & Gröhweiler condocere possunt.

XXXIX.

Praemissis his ad quaestionis supra positae respon- sionem accedamus.

Vias publicas statibus imperii commissas esse vo- lunt per R. I. Aug. de 1559. eiusque §§. 33. & 34. quam autem constitutionem essi legas relegasque, ex illa tamen non collegeris, regale ius viarum, ante- hac Imperatori competens, nunc in status esse transla- tum. Hoc saltem dixeris, in hac lege, vt in vetu- stioribus, quas in antecedentibus hic illic allegauimus, vel disertis verbis dici, vel tacite innui, contineri vias sub complexu iurium regiminis, atque ex hoc fundamento status ad suscipienda onera munitionis & refectionis, vt & ad tuitionem viarum publicarum, ob- ligari. 112) Interea si & silerent leges, res ipsa ta- men

112) saep. cit. §. 34. R. I. Aug. de 1559. ---- und derselbig auf der- selbigen ---- Oberkeir Geleyd ---- Strassen &c. adde alleg. Constit. Fridr. de 1236. & R. I. de 1548. §. 20. & 1577. §. 72. caet.

men loqueretur. Complexum scilicet quorumvis iurium regiminis vocauimus superioritatem territorialem, & hoc sensu quoque vox accipitur in allegato articulo I. P. O. Omne igitur ius, quod vi naturae suae a singulis principibus in ipsorum ditionibus exerceri potest, nec expressis verbis Caesari imperioque reseruatum, aut saltim quoad exercitium restrictum est, sub iure territoriali comprehenditur. Hinc & viarum publicarum ius superioritatis territorialis partem constituere contendo, quamuis ex sequentibus mox aliquanto clarius patecet, illius exercitium variis limitibus restringi.

XL.

Quemadmodum enim superioritas ista territorialis potestas non nisi subordinata est, ita & viarum, ius sub illa comprehensum, vt quidem semper pars naturam sequitur totius, non solum quod ad nouas vias extruendas spectat, limitatum est, sed & vere quod ad iam extructas attinet, supremae Caesaris & imperii inspectioni subest. Veritatem theses nemo, qui huc vsque filum sequi dissertationis nostrae est dignatus, temere in dubium vocauerit. Nam quotquot supra recensuimus imperii constitutiones, tot & argumenta pro suprema hac inspectione exhibuimus. Iubet quippe Imperator principes & status aperire vias, tutas praestare, damna ipsorum culpa viatoribus illata reparare, vias munire, reficere, & imperuias deno-
 H 2 aptas

aptas reddere ad transitum cuiusque generis. 113)
Ex quibus summae illud ius inspectionis pronò alieo
deducitur.

XLI.

Si circa vias iamiam existentes est *restricta* sta-
tuum potestas: magis illud asseruerim, quando de *no-
uis extruendis* sermo est. Haec autem thesis, quippe
circa quam praecipua pars dissertatiunculae versatur,
digna est, quae aliquanto diligentius examinetur.

Ad

113) Summam fere omnium constitutionum vetustiorum continet *Con-
clusum Imperii de a. 1671*. his verbis: Und weilen *gens* bekannt-
lich, daß die Herrschaften die Mauth und Zoelle gemeinlich wegen
Unterhaltung der Brüken und Strassen zu genießen haben;
Als haette auch billig ein jeder von selbstem solches zu beobach-
ten. Weilen aber im Gegentheil sich befindet, daß an vielen Or-
ten die Brüken schlechtelichen verwahrt, die -- ordentlichen Land-
strassen nicht geräumet --- nicht weniger die Dämme, Stege,
Wege -- dergestalt ruinirt, -- seyn, daß selbige ohne Leibes- und
Lebens-Gefahr, zu merklichem Nachtheil und Hinderung der Rei-
senden, und Commercirenden --- nicht gebraucht werden köen-
nen: So haben Wir --- gesetzt und verordnet --- daß jede Obrig-
keit in ihren Landen und Gebieten derentwegen ernste Fürsichung
thun, und zu Inspection der Wege, Strassen und Gestade, gewisse
Beamte -- verordnen; -- und also ein jeder an allem schuldigen
Eifer und Fleiß nichts erwinden lassen solle, auf daß mehrge-
dachte verderbte Wege -- hinwieder gebessert, reparirt, und aus-
geräumet, auch aller Orten in beständigem guten Wesen erhal-
ten -- massen dann auch wegen Reinhaltung und Sicherheit der
Strassen Wir -- dasjenige, so in den Rs Abschieden zu Augsburg
de annis 1548. §. 20. Ferner zu noch mehrern &c. und 1559. §.
19. Ferners haben Wir Uns auch &c. und denen nachfolgenden
§§. wohl- und heilsamlich -- verordnet ist, absonderlich anhero
wiederholen thun, bey welchen Dispositionen Wir es auch noch-
mals allerdings bewenden lassen, und solchemnach ernstlich wol-
len

Ad ipsam rei naturam attendentes obseruamus, cedere viam publicam cuiusque territorii in totius reipublicae Germanicae emolumentum, & in compensationem onerum & impensarum, quas viarum exigit tutela, statibus imperii concessa esse vectigalia, quod quidem beneficium vel nimium imminueretur, vel tolleretur penitus, si status quilibet pro lubitu in ditione sua viam nouam posset instituere. Aut enim in hac noua via noua quoque exiguntur telonia, quod peccat contra clara verba sanctissimarum legum; aut sub nomine Guidagii, Weggelds, vel quocunque alio, ad certam pecuniae summam, quum de mercibus, tum de personis soluendam, adiguntur viatores, quod tamquam in illarum legum fraudem actum, aequae ac nouorum vectigalium institutio prohibetur legibus imperii & Capitulatione Caesarea; 114) aut denique in no-

H 3

ua

len und gebieten, daß darauf ---- alles Ernsts zu halten. vid. die *Senkenbergische* Samml. der Rs A. IV. theil, sub rubro: Rs Schlüsse des jezigen Rstages, p. 75. 76.

- 114) R. I. *Ratisb. de a. 1576. §. 118. 119. 120.* Weiters seynd Wir auch glaubhaft berichtet worden, daß etliche Staende ohne Unsern Kaiserlichen Consens, auch ohne Bewilligung U. u. d. h. Rs Churfürsten; sondern für sich selbst, und mit eigener That, ---- theils *neue zelle* anzustellen, theils ihre *alte* zu *ersteigern* angefangen, und dasselbig auch zum Theil unterm Namen ---- *Brülen-Gelds* oder *Weggelds* --- verantwortet werden wolle. §. 119. Dadurch dann nicht allein die gemeine Gewerß, Commerciën ---- zu noch hoeherm Aufschlag ---- merklich getrieben ---- sondern will auch das alles zu Unserer Kaiserlichen sonderen Hoheit und Reservaten ---- Veracht- und Schmaelerung --- de facto --- fortge-

setzt

ua huiusmodi via, nec telonii, nec alio quodam titulo quidquam soluendum. Primo & secundo casu non est, quod multis dicam, status imperii nouam viam exstruentes, & vectigalia in illa instituentes, incurrere non solum in poenam legibus, praesertim Capitulationibus Caesareis, statutam, sed & agere in detrimentum & insigne damnum statuum inprimis vicinorum; qua de re & cauent leges nostrae, vt ne Imperator noua concedat, telonia, nisi auditis prius vicinis.

setz werden, wie Uns dann etliche unterschiedliche Faelle auf dem Rhein --- gleichfalls zu Land -- angezeigt worden sind; §. 120. Derohalben --- haben Wir ganz noethig zu seyn; gnaediglich eruelen, derentwegen mit Unserm Kaiserlichen Schreiben --- und in Kraft dieses Rs-Abschiedes --- alle und jede Kreis-Obersten, Zu- und Nachgeordneten, darzu auch die andern Kreis-Staende, gnaedigt zu ersuchen, auch ihuen sammt und sonders zu gebieten, und zu befehlen --- auf naechstkommenden Kreis-tagen fleissig--Erkundigung zu thun, ob, wo, und welchermaessen ungebuehrliche --- der alten Zoelle Erkeigerung --- *unter wa. Schein dasselbig auch bedekt werden wolte*, fuenngenommen seyn soltten &c. (Sammil. der R. A. P. III. p. 372.) *Capit. Franc. I. art. 3. §. 11. & 12.* Wann auch einige, sie seyen gleich unmittelbar --- sich unterstanden haben, und noch unterstehen soltten, unter ihren Thoren, oder sonst an anderer Orten, in und vor denen Staedten, die ein- aus- und dare gehende Waaren --- und anders, mit gewissem Aufschlag, *unter dem Namen Accis -- Bruken -- und Weg-Flasler - Gelder* --- zu beschweren, solches alles aber in dem Effect --- fuer nichts anders, als einen neuen Zoll, ja oftmal weit hoecher zu halten, und denen benachbarten --- Staenden, deren Landen, Leuten, und Unterthanen --- zu nicht geringem Schaden gerechtich, auch der Freyheit der Commerciorum --- schnurstraks zuwider; So f. u. w. Wir hieueber gewisse Information einziehen lassen --- §. 12. Und dann dieselbe --- aller Orten und ohne Verzug abstellen und aufheben, auch gegen die Ueberrreter gebuehrenden Ernsts Einziehen thun,

cinis. 115) Tertio autem casu, quis, quaeso, viatorum non maluerit inflectere nouam viam, in qua plane nihil est soluendum? Sentiunt sane ex hoc ingens damnum status vestigalibus gaudentes. Ciues autem vnus eiusdemque reipublicae, pro quibus ordines imperii habendi, *conciuibus* inferre damnum, quale quale sit, quum ex aequitatis, quae vocatur, naturalis principii, tum expressa legum constitutione prohibentur: Quoties enim, (sunt verba legum Romanarum 116) *aliquid in publico fieri permittitur, ita oportet permitti, vt sine iniuria cuiusquam fiat, & ita solet princeps, quotiens aliquid noui operis instituendum petitur, permittere. Damnum autem pati videtur, qui commodum amittit, quod ex publico consequatur, quale quale sit.* 117)

XLII.

Neque vero argumentis ex ipsius rei natura depromtis, neque legum Romanarum aut imperii analogae dispositione, sumus contenti; sed ipsis verbis constitutionum Imperatorum & Regum Romanorum inhaerentes, nouarum viarum extruccionem *illicitam* dicimus. Legem hac de re vetustissimam exhibet editum

115) c. 1. §. 3. auch die interessirte *Benachbarte* --- darüber gehoeret, deren dawider habende Bedenken --- erwogen, und --- beobachtet worden.

116) l. 2. §. 10. & 11. ff. ne quid in loco publ.

117) Conf. *Joh. Ulr. Frb. von Cramers* Wezl. N. St. T. II. p. 1, 199. & *Opusc.* T. II. op. 9. 10.

Actum Friderici II. Imp. datum apud Vtinum in foro Iulii a. 1232. cuius tenor est: *Stratae antiquae non declinentur, nisi confinantium voluntate.* 118). Rationem huius constitutionis cum I. P. LVDEWIGIO 119) hanc damus: Saepius euenerat, vt princeps, vel lucri, vel alia causa, publicas vias, & praestanda vectigalia mutaret. Cum vero hoc fieret non modo peregrinantium incommodo, sed & in detrimentum principum in confinio, quibus subducta vectigalia, & impedita commercia, hac lege conuersio viarum interdicta. Quid autem iamiam, quaesumus, per instructionem nouae viae aliud intenditur, quam vt viatores veterem declinent, statibus vicinis subducantur vectigalia, & commercia impediuntur? Obserua nunc, commerciorum tantum in imperio fauorem esse, vt libertas eorumdem non solum compluribus imperii legibus stabiliatur, 120) sed & Imperator sub auspiciis regni sacramento promittere obligetur ad quemcunque lapidem

118) apud I. P. LVDEWIGIVM in reliquiis MSt. P. VII. p. 516. & in der *Senkenbergischen Samml. der R. A. T. I.* p. 18.

119) c. 1.

120) Ord. pol. de a. 1570. & 1576. inprimis vero I. P. O. art. IX. §. 1. verbis: Et quia publice interest, vt --- commercia --- floreat, ideo conuentum est, vt quae eorum praecindicio & contra utilitatem publicam, hinc inde per Imperium --- inuecta sunt vectigalia --- omniaque alia inuisitata onera & impedimenta, quibus commerciorum --- usus deterior redditus est, --- penitus tollantur; ceter. Quae dispositio confirmatur per supra citat. Conclusum Imp. de 1671. Erstlich: Gleichwie in obgedachtem Instrumento Pacis, art. 9. §. & quia publice interest &c. heilsamlich versehen und sta

dem mouendum, quo plenaria sit in Germania commerciorum libertas, & status singuli acquabiliter beneficium naturae in suo territorio, ac iuribus optimo titulo quaesitis, procul aliqua turbatione perfruantur. 121)

Addere postremo libet Sigismundum, sed hoc tantum sine, vt de mente huius etiam Imperatoris constet, in Hungaria praecipientis: 122) *Vias autem nouas in locis, quibus viae ab olim numquam haberi consueuerunt, nemo pro communi & vniuersali transitu, in detrimentum ac damnum vicinorum tributorum, in faciebus suarum terrarum adinuenire*

statuirt worden, das die hin und wieder im Reich erstgedachten Commercien --- zu Nachtheil --- neuerlich eigenes Gefallens eingeführt - und erhochere Zoelle --- wie auch alle andere ungewöhnliche Auflagen, Beschwerden und Hindernisse, nie die auch Namen haben moegen, durch welche die -- Commercien -- deteriorirt worden, gänzlich aufzuheben, zu cassiren --- auch folgendes Wir, zu desto nachdrücklicherer Vollzieh - und Handhabung solcher Disposition --- Unsere Kaiserliche Mandata und offene Patente haben ausgehen lassen: Als wollen Wir uns auch um so viel mehrers gnädigt versehen, es werde ein jeder, welchen es betrifft, solcher wiederholten allgemeinen Reichs-Satzung schuldige Parition leisten, und gegen ihne mit denen in obbemeldtem Friedens-Schluss statuirten, und anderen von Uns angezeigten Strafen zu verfahren nicht Urfach geben wollen.

121) *Capit. Franc. I. Art. VIII. §. 6. & 7.* Auch weder am Rhein, noch sonst, -- was zu Sperr- und Verhinderung der Commercien, vornemlich aber den -- Staenden des Reichs zu Schaden und Schmälerung ihrer hohen Regalien und anderer Gerechtigkeiten und Herkommens, gerechtig, versatteten oder zulassen, u. f. w.

122) in edicto de 1435, art. 37. apud MELCH. DE GOLDAST. T. I. p. 449. 199.

nire praesumat. Clarius his verbis nihil vsquam statutum inuenimus; prohibetur quippe non solum nouarum institutio viarum, sed & legis datur ratio; scilicet quod detrimentum ingens principes confines inde percepturi forent. Sed hoc obiter. Praeterea obieceris fortasse, has antiquas constitutiones hodiernis temporibus instar legis allegari non posse, sed testimoniorum tantum vim habere, nisi vel continua illarum obseruantia, vel confirmatio per recentiores leges doceatur. Mea autem est sententia, legem, ab Imperatore & imperio in Germania rite latam, tam diu valere, quamdiu neque obseruantia contraria, neque expressis recentioris cuiusdam constitutionis verbis illi derogatum, neque denique lex posterior, priori tacite contradicens, lata fuerit. Tam vero voluas & reuoluas collectiones legum nostrarum, vllam tamen non inueneris, quae vel vno verbo vim & potestatem constitutionum modo laudatarum tollat, aut earum non - vsum innuat; sed concordant potius elegantissime recentiores leges cum vetustioribus, ita quippe comparatae, vt ex illis colligere debeamus, *tutelam, utilitatem & iurisdictionem* in viis publicis competere *statibus imperii*, sed *dominium* illarum, & *supremam inspectionem* Caesari imperioque esse reseruatam. Qui autem *dominium viarum* in suo territorio non habet, ille nec nouam instituere potest viam, sed *saltem iam instructa pro legum dispositione* vti. 123)

123) MVLZIVS, c. l. *Viae publicae sunt in dominio Caesaris & impe-*
XLIII.
sui

XLIII.

Confirmatur haec sententia, si ad modos, quibus regale ius viarum publicarum statibus acquiritur, paullo adcuratius attendamus. Interdum illud, vt & alia regalia, praescriptionis titulo in status transiit imperii, at frequentior est modus, vias publicas per *inuestituram* acquirendi. Exhibeamus igitur nonnullas inuestiturae litteras, & videamus, num in illis viae publicae *dominiotenus*, vt loquimur, & absolute, an vero tantum quod ad *utilitatem* & protectionem attinet, principibus & statibus concessae fuerint. Antiquissimas si consulas inuestiturae litteras, in illis viarum publicarum nulla fit mentio, vti exempla a PFEFFINGERO 124) exhibita demonstrant. Neque tacite sub vniuersi cuiusdam territorii concessione comprehensum fuit ius viarum, sed aut expressis verbis translatum, aut Caesari reseruaturn. 125) Sigismundum Imp. primum reperio concessisse Friderico, Electori Saxoniae, omnem terram Electoratus Saxonici,

I 2 vna

rii, quamvis quoad protectionem, iurisdictionem, & *utilitatem* ad *dominum territorii* pertineant.

124) ad *Viniarii* Ius publ. T. III. Lib. III. tit. 15. p. 1054 -- 1082.

125) Ita & CHRIST ERNEST. HANSELMANN in der *Hohenlobischen Landeshoheit vor dem Interregno*, T. I. p. 180. "Die Obsorge über die oeffentlichen Land- und Heer-Strassen ist vor Zeiten nur allein denen Kaisern zugekommen, so, daß, wenn bey Verleihung eines territorii das ius conductus eam reliquis viarum publicarum iuribus nicht ausdrücklich mit verlichen worden, solches in dubio dem Kaiser und Reich reservirt geblieben."

vna cum *viis publicis*, vectigalibus, caet. 126) Et idem Imperator, Adolphum, Iuliaci & Montium Ducem, de Ducatu Geldriae, & Comitatu Zutphanienfi inueftiens, concedit ei quoque expressis verbis *iur viarum publicarum*. 127). Et eodem modo Maximilianus I. Eberhardo Seniori, Comiti de Wurtemberg, ducalem dignitatem conferens, largitur illi simul facultatem vtendi fruendi suo territorio, tamquam ducatu imperii cum omnibus dignitatibus, iurisdictione, *viis item publicis*, conductu & vectigalibus. 128) Plura huiuscemodi diplomata afferre nolo, quum tenor vnus fere idem sit ac alterius, & ex iam allegatis constet, vetustissimis temporibus amplissimum viarum ius Caesari & imperio plane reseruatam, recentiori autem aeuo, plerumque per inueftituram, statibus colatum esse. Quemadmodum autem feudi titulo dominium non nisi vtile transfertur in vasallum, ita & iura,

- 126) in litteris inueftiturae de 1420. (vel 1425.) *Mit Strassen*, dazu gehoerigen Grenzen, Gebieten ---- Zoellen, Geleiten &c. apud PFEFFINGERVM, I. c. p. 1084. ibique alleg. LVNIG. P. spec. des Reichs Archivs, Cont. II. 4ten Abth. 2ten Abfaz n. III.
- 127) Und haben dem vorgenannten Herzog Adolphen das ehegenannt Herzogthumb und Fürstenthumb zu Geire ---- mit allen ihren Ehren, Würden, Herrschaften, Herrlichkeiten --- Zoellen, Geleiten, *Strassen* ---- gnaediglich gegeben, geliehen und gereicht. LVNIG, c. I. XVI. Abfaz. n. III. p. 396. & 397.
- 128) sub dato Worms, d. 21. Jul. 1495. So haben Wir --- seine Landschaft zu Schwaben gelegen ---- dem vorgenannten ---- Herzog Eberhardt von Würtembergk, dem Eltern, ---- zu einem Herzogthumb verordnet --- mit allen Ehren --- *Strassen*, Geleit, Zoellen &c. LVNIG. c. I. VII. Abfaz, n. XXIII. p. 710. & 711.

iura, in inuestiturae litteris enumerata, non absolute, sed certis cum restrictionibus, concessa intelligi debent, quod in iuribus vectigalium & viarum maxime observare licet, quae vti natura sua coniuncta, ita & iisdem fere limitibus circumscripta sunt.

Et, si circa vias iam exstructas ordines imperii dominio non absoluto, sed vtili tantummodo, gaudent; si summum ius viarum in Germania Imperatori & Imperio est reseruatum: sequitur, principibus & statibus circa vias nondum existentes ius plane nullum competere, sed solius Imperatoris esse, statuere, vtrum, atque vbinam in Imperio Romano - Germanico viae novae debeant exstrui, an minus?

XLIV.

Si argumenta huc vsque allata iam collegeris, hanc sine dubio nobiscum tuleris sententiam: Statum imperii, propria auctoritate & de facto, novam viam instituentem, peccare contra clara verba constitutionum imperii, & praesertim Capitulationis Caesareae, abuti iure superioritatis territorialis, & attentare contra sacratissima Caesaris & imperii iura reseruat.

B.) IVRA CIRCA VIAS EXSTRVENDAS IN CIRCULO SVEVIAE.

XLV.

Quae huc vsque quum de viis existentibus, tum de exstruendis novis exposuimus, clariora fient omnia,
I 3 quum

quum ad ea, quae in Sueviae Circulo de hoc momento constituta sunt, iam quidem rite attenderimus. Nimirum praeter multa alia salutis publicae obiecta, in Conuentibus illustris huius Circuli tractari solita, vt omnis cura politiae, ita specialius, quae ad rem monetariam, & *vias militares* spectant, vere a compluribus iam annis ei cordi fuit. Intellexit quippe & intelligit, rempublicam ex aequo gubernari melius non posse, quam si vna cum salute publica, quae summa lex est, singulorum quoque salus & vtilitas promoueatur, & cuilibet res illas, quae ad vitae huius pertinent necessitates, obtinendi, commoda occasio suppeditetur. Hic autem finis sapientissimus absque commercii per se collabitur, nec vicissim commercia sine viis publicis, quoad fieri hoc potest, optime instruitis, consistere possunt. 129)

XLVI.

Saeculo iam XVIIto non vnus tantum atque alter in Suevia princeps, sine status, sed vniuersus Circulus, legibus imperii, quae viarum tuitionem & munitio-

tionem
129) magna commoda, quae viae publicae bene munitae rei publicae & singulorum, inprimis autem commerciantibus, adferunt, recenset die *Information*, was wegen Verbesserung der Wege und Straßen in dem hochlöbl. Schwäbischen Kreis hiedevor alschou vor heilsame Verordnungen gemacht worden, und wie dieselbe bey nunmehr wiederum erlangtem lieben Frieden zu ihrer einstmaligen Vollstreckung zu bringen, d. d. Ulm, den 5ten Junii, 1737. vbi §. 22. Und da endlich die Verbesserung der Straßen ein ganz außerordentliches, und solches Werk ist, welches jedermann zu statten kommt, antemalen u. s. w.

tionem praecipunt, curate exsequendis studuit; ac, ne constitutiones optimae per singulorum incuriam vaneferent, equites stationarii, qui tutas conseruarent vias, communibus Circuli impensis constituti sunt. 130) Enimvero securitatis praestatione, vt iam vidimus, viarum publicarum cura non absolvitur, sed prouidendum quoque est, vt bene muniantur, viatoribusque transitus vbiuis quam facillimus reddatur; quod potissimum fit, si prouideatur, ne qua viae iam munitae deteriores fiant, & corruptelam passae ocysus resciantur. Hinc est, quod iam sub initium saeculi nostri, annis nempe 1700. & 1706. constitutiones variae contra temones bifurcos, siue illam vehiculorum formam, quam *Gabelfahren* appellant, & qua stratis maximum affertur detrimentum, in Circulo Sueviae vulgatae sunt. 131.) Iunctae hisce postea (a. 1707. & 1710.) sunt litterae patentes, quibus currus bifurci de-
nuo,

130) vid. *die Schwäbische Kreis-Executions-Verfassung und Ordnung*, den 22. Nov. 1563. zu Ulm aufgerichtet; P. III. Tit. 7. *Vom Strassen und seiner Ordnung*. inpr. §. 1. apud FRID. CAR. MOSERVM, in der Sammlung von Kreis- Abschieden, P. I. P. 173.

131) cit. *Informatio*, §. 1. & 2. Gleichwie man die Nuzbarkeit, die Wege und Strassen in dem hochloebli. Kreis in einen bessern Stand zu setzen, jederzeit wohl erkannt; also ist man schon in ao. 1700. bedacht gewesen, das weite Gelais einzuführen, --- dahero dann in a. 1706. die Absicht ins besondere dahin genommen worden, das Fahren mit der *Gabel*, als wodurch die Gelais vertiefet, auch die Wege in der Mitte dermassen ausgetreten werden, das das Wasser keinen Ablauf findet --- abzustellen, und die *Deichselwas- gen* durchgehends einzuführen.

nuo, & sub poena destructionis vehiculi, ac pignerationis equorum, proscribuntur, & aurigae vehiculo cum temone recto (*Deichselwagen*) vti iubentur; in quem finem etiam principes & status Circuli ad reparandas, & simul pro situ & conditione soli amplificandas vias congregati, latiore orbitam efficiendam esse decreuerunt, quo non tantum equi ad vtrumque temonis latus iungi, sed & vehicula mutuo sibi cedere possint. 132.) At mox bellum, Sueviam tum temporis devastans, mox & negligentia quorundam statuum, qui commodo absque onere frui, id est, telonia exigere, & nihil huius proventus in viarum reparationem erogare gestiebant, effectum atque executionem harum constitutionum impediuit; qua de re & viae publicae, si vnus & alterius principis territorium exceperis, aut penitus imperuiae sunt factae, aut certe ab aurigis viatoribusque vsurpari sine maximo incommodo, nedum periculo, non potuerunt. Sectum est exinde, quod & consequi debebat necessarium, scilicet vt mercaturam facientes atque viatores

vias
132) §. 3. Welchen principis man dann noch ferner in a. 1707. und 1710. inhaeriret, wo endlich bey dem letztern den 2ten April ein Patent ergangen, a) die Land- und Güter-Strassen --- zu erweitern, b) --- das weite Gelais einzuführen, damit man 2. Pferde neben einander wohl und stiglich spannen und ziehen lassen koene, worauf c) --- alle Fahren, so nicht auf die Deichsel gerichtet, angehalten, --- das Fuhrwerk zerbrechen, und die Uebertreter mit Plaendung der Pferde oder sonst willkührlich abgestraft, an nebenst d) --- die tiefen Gelais --- eingeworfen, die Wege applaniret und geebnet, und mit dergleichen Reparation von Zeit zu Zeit angehalten, --- werden solle.

Vias hasce declinent, transitu faciliores quaerent, eoque detrimentum maximum commercio Sueuorum adferretur. Itaque ingens ex ea re sensere damnum imperantes pariter, ac populi subiecti; & quoniam in tantis rebus semper parum est, quod pars efficere aggreditur, 133) in conuentibus Circuli, Vlmae a. 1737. mense Iunio, itemque a. 1749. mensibus Aprili atque Maio habitis, non solum instauratio viarum per vniuersam Sueuiam decreta, verum etiam deliberatum fuit, quo modo illud optime & quam celerrime sit exsequendum. Ex Recessu, die 22. Maii, d. a. signato, 134) notamus, (a) vrgentem necessitatem reparandi vias publicas ab omnibus omnino Circuli statibus agnitam, 135) (b) determinatas esse vias principales prae caeteris muniendas, 136) (c) datas esse litteras humillimas ad Augustissimum, quibus rogatur Imperator, vt, quae Circulus hac de re statuerit, auctoritate

K

Ca-

133) *Recess. Circ. de 22. Maii, 1749.* Vielmehr --- durch einseitige Verfügungen mehr Schaden, als Nutzen, zugezogen werden würde.

134) vid. Archiv. Circ. Sueu. Vlm. Vol. 323. K. 20. L. QQ.

135) Anlangend 2) die *Wege-Reparation*, so hat man allenthalben die *Nothwendigkeit*, denen in dem Kraiss so sehr verdorbenen Strassen, und dem darunter vornehmlich leidenden Commercio, aufzuhelfen, in voller Maaße eingesehen; & *Gutachten der Loell. Ordin. Deputation*: Da in dem unterm 5ten Junii 1737. erfolgten Concluso die *quaestio an?* *unanimit* festgesetzt worden. --- Also hat man auch *ex parte deputationis ordinariae* nicht den mindesten Anstand, nicht nur die *quaestionem an?* und deren hoechste Nothwendigkeit wiederum auf das verbindlichste richtig zu stellen.

136) *Cir. Gutachten &c. Waeren 1)* foerderist die *Hauptstrassen* von Strafs-

Caesarea confirmet atque fulciat, & speciatim nobiles imperii, aliosque immediatos, quorum territoria in Circulo quidem sita, sed non de Circulo sunt, pro summa potestate sua, conclusis Circuli hac in re conformes se praebere iubeat, non solum resciendo vias suarum ditionum ruinosas, sed & concurrendo ad impensas iusto modo & pro ratione territorii disperendas; 137) denique etiam (d) Caesareae & Caesareo-Regiae Mai. Mai. ministrum, vt vocant, plenipotentiarium, nomine conuentus requisitum esse, vt apud Augustissimam Committentem, vti loquimur, bona sua impendat officia, quo & ipsa respectu Austriae anterioris communem cum Sueviae statibus causam faciat, ad Conuentus singularum Circuli trium (Viertels-Conuen-

Straßburg über Raßatt, Pforzheim, Kanstatt ---- in guten und dauerhaften Stand zu stellen. vid. infra XLVIX. not. 144.

137) Copia allerunterthaenigsten Schreibens ad Augustissimum, nomine Conuentus, d. d. Ulm, 17. May 1749. --- Erkünnen Wir uns Ew. Kayf. Maj. Namens Fürsten und Staenden dieses Kraises allerunterthaenigst zu ersuchen, Allerhoechstdieselben, dero Kaiserl. Auctoritaet dahin zu interponiren, allergnaedigt geruhen moechten, das nicht nur die von Kraises wegen, nach den Anlagen, genommene Entschliessungen allermildest durch Kaiserliche Ausrorirae befaetiget, sondern auch erwachten Herr- und Ritterschaften, und wer etwa sonst für immediat in dem Kreis zu halten seyn moechte, gemessen aufgegeben werde, sich denen von Kraises wegen abfassenden gemeinnützlichen Schlußsen ebenmaeßig gemaets zu bezeugen, sofolglich sowohl die durch ihre territoria gehende Straßen auf gleichfoermige Art zu repariren, als auch zu der einzulassen, und das ihrige pro bono communi publico mit beyzutragen.

vente) legatos mittat, & ad impensas conuentus nomine determinandas pro rata sua concurrat. 138)

XLVII.

Interea tantum abest, vt generalioribus huiusmodi viarum curis contentus fuerit Circulus Sueuiae, vt potius eodem adhuc anno (1749.) in singulis Sueuiae districtibus particulares habiti conuentus fuerint, in quibus de modo optimo celerrimoque reparandi vias, nec non de ratione, qua refectionis onus in status singulos dispertiendum sit, tractatum est. Et secundum haec conclusa reparatio viarum etiam hic illic coepta, maximoque cum successu continuata est. 139)

Vt vero opus hocce arduum grauissimumque quouis ratione promoueretur, FRANCISCVS I. glos. mem. statibus Circuli rescripsit: Pergratum sibi fuisse, quod status Sueuiae in nouissimo conuentu circulari viarum refectionem, oppido nimirum necessariam, curae

138) Pro-memoria an des Kaiserl. auch K. K. Hrn Ministre Frbrn von Ranschwag Excell. nomine Conuentus Circuli Sueu. d. d. 16. May 1749. Weilen es vornemlich auf die Mitwörung lhro Kaif. Koen. Maj. in dero mit dem Kraiss so sehr vermischten Vorlanden ankommt: --- Als mochten Se. Exc. foerderist bey der K. K. Maj. es dahin einzuleiten belieben, daß ab Seiten Allerhoechstdero Vorlanden disfalls mit den Kraiss Staenden de concert gegangen, die anzustellen beliebte Viertels-Conferenzen --- mitbeichkt, sich ratione concurrentiae --- einverstanden --- u. s. w.

139) Recess. Circ. de d. 8. Jun. 1750. --- zu fortwachrender Erhaltung der einiger Orten --- seit leztraggehaltenem Kraistag --- beueirts reparirt --- Landstrassen.

rae cordique habuerint; inde quidem se & ipsum, vt officio Caesareo, vi cuius cuncta adiuuare teneatur, quae salutem publicam atque communem Germaniae, cumprimis autem commerciorum florem, respiciunt, satisfaciatur, Conclusa Circuli, viarum institutionem refectionemque suadentia, *approbare & auctoritate sua rata ac firmata velle.* 140) Idem Imperator simul litteras patentes ad Nobiles immediatos, exempta monasteria, Equites item ordinis S. Ioannis ac Teutonici dedit, quibus omnes illi, decretis Circuli hac in re conuenienter agere, onerumque partem etiam suscipere, pro ratione ditionis cuiuscunque, clementissime iubentur. 141)

Ad haec ne quis vsquam fit in Sueuia, qui ab hac viarum cura sese eximat, augustissima domus Austriaca non modo vias in Austria anteriori reparauit, sed & per Legatum suum Circulo plus vice simpliciter declarauit: Communiter cum statibus Sueviae se rem istam persequi constituisse, mittendo legatos ad vniuersales & singularum tribuum conuentus, contribuendo pro rata & approbando conclusa circuli. 142)

XLVIII.

140) Copia Kaiserl. allergnaedigsten Rescripti ad Conu. Circ. Saen. d. d. Wien, 1. Jul. 1749. Erfreulich haben Wir --- ersehen, das Ihr die --- hochstnoethige Strassen-Reparation in behoerigen Betracht gezogen. --- Wir begnehmigen und bestaerigen gnaedigst diese Eure Entschliessung. u. s. f.

141) vid. Kaiserl. allergnaedigstes Patent, d. d. Wien 1. Jul. 1749.

142) Pro - Memoria von des Kais. auch Kais. Koen. Hrn. Ministre Freybra

XLVIII.

Vides itaque, *status Circuli Sueviae unanimi consensu* viarum reparationem *decreuisse*; ipsum *Caesarem* conclusa illa vi *sammi imperii confirmasse*, atque *no-*
biles aliosque immediatos Sueviae incolas iussisse, ex
 sua quoque parte decretis Circuli *conuenienter* agere;
 denique & *angustissimam Imperatricem Reginam* appro-
 baste non solum *viales* hasce curas, sed & *ipsi illi*
 cum *statibus Circuli Sueuici conuenisse*, vt *conclusa hu-*
iuscemodi in terris quoque Aufriae anterioris ad in-
star normae habeantur. Inde ergo iam *inferimus, sta-*
tus Sueviae singulos omnia ea, quae Circulus hac de
re statuerit, tamquam legem sequi debere, quemadmo-

K 3

dum

Freybrn von Ranschwag Exc. ad Com. Circ. Sueu. d. d. 24. April.
 1749. Da nun Ihro K. K. Maj. den allhier versammelten des
 Schwabischen Kraises Hoch- und Loebli. Staende Raethen, Bot-
 schaften, und Gefandten hiemit die nachbarliche Eroefnung thun
 lassen, wie *Oesterreichischer Seits* man ganz nicht entgegen sey,
 sich auch der *Strassen-Reparazion halber mit Ihme Kraise* auf alle
 zehuliche Art zu *conformiren*. Porro de d. 30. May, 1750. Es
 darf auch der *Unterschiedene* zum voraus die *Versicherung* wie-
 derholen, das ab *Seiten* des durchlauchtigsten Erzhauises *Oesterreich*
 in diesem so *gemeinnutzlichen Vorhaben gemeinsamlich zu Werk* ---
 werde --- *gegangen werden*. --- Gleichwie man also auch *Oester-*
reichischer Seits alles *gemeinnutzlich mit anzugehen*, sich nicht entschüt-
 tet, *Deinde d. d. 3. Jun. 1750.* --- Ist bereits *Kraiskundig*, wel-
 chergehalten ---- *Ihro K. K. Maj. respectu Dero Vorlanden* mit
 wuergen zu lassen, sich *allergnaedigst entschlossen* habe. denique
P. M. von des K. auch K. K. Hrn Min. Grafens Podstarsky-Lich-
zenstein Exc. ad Com. Circ. Sueu. d. d. Ulm, 16. Febr. 1768. So
 hat *Endesunterzeichneter* hiemit auch die *Ehre* anzuzeigen, das
 die *Befehle* an die *Vorder-Oesterreichische Lande wegen nachbarli-*
cher Mitwuergen bereits *wuerglich* ertheilt worden,

dum & alii immediati in Sueuia vim atque potestatem concludorum istiusmodi agnoscere, ab Imperatore iussi sunt; deinde Seren. Archiducalem domum *Austriacam* decretis circuli vi *conventionis* obligari; denique *Imperatoris* esse, curare, vt quae antehac auctoritate sua firmavit Circuli decreta, eadem in aeternum firma atque stabili maneat, nec ab vlllo, cuiuscunque ordinis sit aut conditionis, vlllo facto, vllaue dispositione contraria violentur.

XLIX.

His ita constitutis ad scopum propius accedimus. Nostra quippe in praesenti plurimum videre refert, quatenam viae in Sueuia sint publicae, & pro talibus ab vniuerso conuentu Circuli agnitae, quanto istae priuilegio, quantaue praelatione fruuntur? vnde decisionem quaestionis principalis: *num status Sueviae, vel alius, qui vel ex pacto, vel ex mandato Caesaris huic aequiparatur, viam nouam praeter iam exstructas atque approbatas, propria auctoritate, instituere possit?* hauriemus.

Publicas, easque priuilegiatas, in Sueuia vias voco, quae ab vniuerso Circulo pro talibus habentur, quarumque munitio 143) *conclusis circuli decreta est. Indicem eiusmodi viarum exhibet supra laudatum Consilium*

143) *munitiae vias Romanis vocabantur, quae lapide, vel terra seruposa e litoribus deprocta, stratae, aggere insuper & fossa munitae erant. Eisdem vias hodie Gallica denominatione* *Chaussées* *vocamus.*

filium deputationis ordinariae; 144) quod vero non impedit, quominus etiam aliae viae, praeter nominatas, militares atque approbatae dici possint, dummodo earum qualitas, quod publicae sint, & muniri debeant, ex actis Circuli colligi queat. 145) Omnes enim viae, quae neque antiquitus publicae fuere, neque a statibus Sueviae tales reputatae sunt, iure militarium omnino destitutae sunt. Imo vero eo res extenditur, ut ne via quidem, in qua ab antiquissimis inde temporibus publicum iter fuit, pro circulari & commerciali (*Krais- und Commercial-Strasse*) haberi queat, nisi simul eiusdem munitio, in conuentu quodam vniuersali aut particulari, fuerit decreta. Exemplo viae sic dictae Norimbergensis inferioris, quod mox (LII.) suppeditabimus, res clarior euadet. In praesenti nosse sufficit, priuilegium viae circularis in eo consistere, quod publice, i. e. communibus iusta ratione dimetiendis sumptibus per omnem Sueciam muniri debeat, nihil

144) Waeren die *Hauptstrassen* von Straßburg über Raßtatt, Pforzheim, Canstatt; von Frankfurt über Bruchsal, Knittlingen, Vayhingen, nach Canstatt; und von Heilbronn nach Canstatt, von Canstatt nach *Ulm*; von Canstatt nach Nürnberg; von Canstatt nach Schafhausen; von *Ulm* nach Augsburg; von *Ulm* auf Nürnberg; von *Ulm* über Memmingen auf Lindau; von *Ulm* über Biberach und Ravensburg auf Lindau; von *Ulm* über Ehingen, Mengen durch das Zollerische und Fürstenbergische, auch Nellenburgische nach Schafhausen und Basel &c. &c. in guten und dauerhaften Stand zu stellen.

145) *ibid.* Auch andere Strassen, über deren Reparation sich die Hoch- und Loebh. Staende besonders zu vereinbaren, gut und nützlich erachten würden.

hil in eius praeiudicium a quocunque fieri possit, adeoque huiusmodi via tutela vniuersi Circuli fruatur. 146) Insigniuntur tales viae in actis Circuli nostri nomine *distinctiuo der beschlossenen approbirten Land-Krais- und Commercial-Strassen.* 147)

L.

146) *Hauptproposition bey dem Viertels-Convent zu Caustarr, vom 14. Nov. 1768.* Diejenige, welche sich das allgemeine Beste dergestalten haben angelegen seyn lassen, daß sie weder Zeit, noch schwere Kosten, getheuet, nach der Intention aller mit ihnen *Societatis* halber vereinigten Mit-Staende, einen *Chaussée-maessigen Weg* zu bauen, solches loebliche Vorhaben auch ohne jemand's Widerspruch hinausgeführt, und sich *dadurch in den Besiz eines titulo quam maxime oneroso erlangten Rechts* erhalten, verdienen allerdings, daß man sie in letzerm zu erhalten, und die sich ergebende Hindernisse aus dem Weg zu schaffen, sich bemühe. *Obseruamus hic, omnia, quae in hoc Conuentu Caustadiensi acta sunt, ab vniuerso Circulo approbata, adeoque legis vim in Suetia naeta esse.* Adde *Gusachten einer Loeb. Ord. Deput. d. d. Ulm, 12. Jun. 1769.* Wenn man nicht in a. 1749. und 1750. bey Einrichtung des *Krais-Strassen-Wesens* versichert gewesen waere, daß der Hochloeb. *Krais* die bestaendige *Garantie* und *Protektion* zugleich auf sich nachme, die *Krais-Schluss-maessig*, und zwar mit Einwilligung aller und jeder Staende, ohne daß sich irgendwo eine *Contradiction* oder *Reseruation* gezeigt haette, determinirte, *Chausséemaessig* zu bauende *Heer- und Landstrassen*, nach vollführter Herstellung, in ihrem Wesen zu erhalten, und *allen Eintrag und Abbruch, es mag solcher durch Anlegung neuer praeiudicirlichen Strassen, oder auf andere Weise entstehen*, standhaft abzuwenden; So würden gewisß damals diejenige *Hoch- und Loeb. Staende*, welche sich zur Uebernahme der betraechtlichen, theils Orten mit vieler Mühe adgebrachten, *Kosten* verstanden, allerdings *Anstand* genommen haben, sich diesem, in der Folge wegen des Vortheils ungewisßen, *Geschaeft* zu unterziehen.

147) *P. M. von des K. K. H. Min. Exc. ad Com. C. S.* Was bereits für *Strassen beschloffen.* Et modo laudat. *Gusachten:* Die *Obere Nürn.*

L.

Status Circuli Sueviae, quibus ex conventionione Austriam quoque accensimus, in viali re, vt quidem saepius monuimus, non vt singuli, sed tamquam *societas*, agunt. In societate autem ea, quae communi pacifcentium consensu sunt statuta, etiam a singulis ad instar legis obseruanda sunt; ita quidem, vt non solum quilibet ad finem, ob quem coiungere, obtinendum, pro virili sua operam conferre debeat, sed & caeteris ius competat prohibendi & impediendi quaeuis ea, quae communi rei detrimentum aliquod adferre possint. Eodem ergo modo res intuitu viarum comparata est. Sunt nempe viae publicae, quarum munitio circulariter decreta, & a statibus, per quorum ducunt territoria, immensis sumptibus coepta & finita est. Has circulus approbat, iisque priuilegium largitur, ne quid in illarum praecudicium, neque ab vno alteroue statu, neque ab vniuerso circulo suscipi aut tentari queat. Rationes huius priuilegii, quum ex ipsa rei natura, tum ex legibus imperii & conuentionibus statuum desumtas, acta Circuli suppeditant. Docent illa scilicet, societatis vinculum, quo status Circuli sunt inter se coniuncti, requirere, vt suum cuique tribuatur, atque item vt alter alterius salutem, quum in genere, tum & in specie, quod ad commercia, viasque publicas

L

adeo

Nürnberg - Straffe ist ---- eine alte per Conclufa Circuli de anno 1749. und 1750. festgesetzte, von Kais. Maj. approbirte ... Heer- und Commercial-Straffe.

adeo, sine quibus illa consistere non possunt, attinet, quavis ratione promouere studeat. 148) Eadem acta simul innunt, illos, qui ex pacto, & secundum intentionem conciuum vias muniendas curauerint, ac neque tempori, neque sumtibus, quos tantum opus exigit, pepercerint, ius sibi ex hac re adquisiuisse, in cuius possessione, praesertim quum id titulo vel maxime oneroso sit quaesitum, vnitis viribus tuendi, & impedimenta hic illic obuientia remouenda sint. 149)

En! quam sollicitus sit Circulus, quo iura ex viarum munitione acquisita facta tecta conferuentur, neque commodum ex ista re proueniens vilo modo interceptiatur. Quis enim, quaeso, tantas pecuniae summas impenderit, nisi & persuasum habere possit, vniuersum Circulum non solum prouidere, vt fructus ex tanto labore expectandi, quiete percipiantur, sed & quemlibet arcere, qui vel vlla ratione vni alteriue Suae-
niae statui intuitu viarum publicarum damnum aliquod inferre ausus fuerit. 150)

II.

- 148) *Haupt-Proposition bey dem Viertels-Convent zu Cansstatt*, abgelegt d. 14. Nov. 1768. Die --- unter denen --- Kreis-Mitstacnden bestacndig vorwaltende *Societatsmassige Verbindung* erfördert, das man einem jeden das seinige nach Rechr und Billigkeit zukommen lasse, auch einer dem andern den Nahrungsstand, so wie im Ganzen, also auch in particulari mittelst Verbesserung des Commerciis, und derer zu dessen Behuf dienenden Straffen, auf alle dienliche Weise zu befoerdern trachte. Conf. not. 146.
- 149) Vid. *die Hauptpropof. bey dem Viert. Conv. zu Cansstatt*, cuius verba supra not. 146. exhibuimus.
- 150) *Gutachten der L. O. D. de d. 12. Jun. 1769.* Daher auch alle

Dammum, vero atque praeiudicia, quae respectu viarum, ex pacto & conuentione munitarum, adferri possunt, tam varii sunt generis, vt, singulatim ea recensere, superuacuuus frustraneusque labor foret. Vnicum nomino, quod summam in se continet iniuriam, quando scilicet in detrimentum huiuscemodi viarum *no- uae viae institutio* intenditur.

In antecedentibus (XLI. XLII.) monuimus, ius ex- struendi nouas vias non simpliciter sub iure superiori- tatis territorialis comprehendi, sed inter reseruata iura Caesaris referri, & a statibus non nisi Imperatoris sub auspicijs exerceri. Si dubitationi alias subiecta esset haec adfertio, tolleretur tamen ista protinus, quum primum oculus ad Suenos conuertamus. Apud eos enim *legibus Circuli expressis cautum est: Vt in praeiudicium viarum decretarum nouae viae ne instituantur.* 151)

L 2

Obli-

nur immer thunliche Mittel zu ergreifen seyn moechten, um alles Praejudiz von selbiger, (i. e. a via Norimbergensi superiore ex de- creto Circuli munita, conf. infra LII.) abzuwenden.

151) Gutachten einer L. O. D. dafs der Hochloebli. Krajs die bestaendi- ge Garantie und Protection auf sich nachme, die Krajs - Schlufs- maessig -- zu bauende Heer- und Land - Straffen -- in ihrem We- sen zu erhalten, und allen Eintrag und Abbruch, es mag solcher durch Anlegung neuer praeiudicirlichen Straffen, oder auf andere Weise entstehen, standhaft abzuwenden. Et Haupt-Propos: bey dem V. C. zu Constanz: Bedenklich ist es, wenn sich Vorfaelte er- eignen, wodurch alten, mit vielen Kosten angelegten, durch Krajs - Schlaffe sowohl, als auch von Kais. Maj approbirten Land- und Heer - Straffen ein Nachtheil zugefuegt, und die bisherige fre- quente Passage ab- und anderswohin geleitet werden will. Wahr- schein-

Obligantur hisce legibus procul dubio omnes atque singuli Sueviae status, quibus, vt ex principiis generalioribus, ita & praesertim ex mandato Imperatoris, caeteros immediatos Sueviae incolas adnumeramus. Et quum nemo sit, qui hoc adfertum vel negarit, vel in dubium vocare audeat; nihil est, quod pluribus de obligatione ista exponamus. Ipsa verba loquuntur. Conuentio adest. Pacta legem dant paciscentibus.

An Et Austria iisdem pactis obligatur?

Prouinciae Austriae anterioris in Sueuia sitae partem quidem Circuli non constituunt, seu, vt loquimur, in Circulo quidem, sed non de Circulo sunt. Hinc quae status Sueviae in circularibus conuentibus decernunt atque statuunt, Austriam respectu prouinciarum Sueuicarum, ex regulae praescripto, nullo modo obligant. Aliter autem sese res habet, quando archiducalis illa domus in hac vel illa re, proprii commodi gratia, communem cum statibus Circuli causam instruit, & expresse declarat, conclusis Circuli conuenienter sese agere velle.

Tunc

scheinet es, das man nicht genug Chauffeemaessige Straffen errichten, mithin des Guten niemals zu viel thun koenne: Allein diß leidet grossen Abfall, in Betracht der Vorthail, welcher von der einen Seite gesucht wird, immer so beschaffen seyn muß, das er andern an ihren erlangten Rechten keinen Nachtheil erwecke, und keine gegründete Beschwerde hervorbringe. *Cir. Gutachten:* Wenn eine neue Anlegung zum offenbaren Nachtheil einer andern, bereits schon Chauffeemaessig angelegten, Straffe gereicht, also das von denen auf selbige gewendeten Kosten der erwünschte Vorthail nicht zu hoffen; so ist dieses Werk nur dem Ansehen nach heilsam, andern aber an ihrem Lure quaesito nachtheilig.

Tunc sane & iisdem obligatur, & cum statu Sueviae pari passu ambulat.

In viali re consensum huiuscemodi expressis verbis declaratum esse, atque Austriam non verbis tantum, sed & ipsa re, decretis Circuli accessisse, ex superioribus, ut arbitror, luculentissime patescit. Concludimus exinde: *Decreta Circuli in re viali omnes atque singulos Sueviae incolas, siue status, siue alios, perfecte obligare, nec ab ullo quidquam in praeiudicium eorum fieri posse.* Quando itaque vnanimi consensu Sueviae statuum aliorumque, qui immediatas in illa terras possident, & interposita auctoritate Caesarea, munitio certarum viarum est decreta & suscepta; quando status exinde ius sibi adquisuerunt, quod in praeiudicium ac detrimentum talium viarum nihil fieri, praesertim noua via institui non debeat: profecto omnis ille, siue status sit Circuli, siue alius, qui proprio ausu nouam exstruere conatur viam, fidem publice datam & a constatibus acceptam violat, summa Caesaris mandata vilipendit, & idcirco non solum a reliquis Sueviae statibus vnitis viribus ad implendum pactum debet adigi, sed & eo quod contra leges vniuersales imperii, & mandata Caesaris specialia, temerario ausu insurrexerit, extra ordinem poenam subit.

LII.

Quae huc vsque explanauimus principia, non modo in ipsis actis Circuli continentur, sed & in causa Heilbronnensium exactissime applicata sunt. Historiam

rei breuiter narrabimus. Ex Norimberga Argentoratum duae tendunt viae publicae, vna quidem iuxta Dünkelspülam, Elwangam, Gemundam, Canstadium, Vaihingam, Phorcemium, Rastadium; altera autem iuxta Onoldinum, Halam Sucuicam, Oehringam, vallum Weinspergensis, Schwaigeram, Eppingam, Brexnam, Durlacum, & Rastadium, vbi deinceps cum ista coniungitur, & Argentoratum ducit. Illa via superior Norimbergensis, haec inferior audit. A. 1749. munitio viae superioris a Circulo decreta est, 152) de inferiore silent acta Circuli. In hoc Circuli decreto aduenit ciuitas Heilbronensis vna cum reliquis statibus, per quorum ditiones inferior via ducitur. Anno autem 1768. Smus Elector Palatinus nouam exstruere viam constituit, qua, relictis Sueviae prouinciis, ex Norimberga iuxta Boxbergam & Heidelbergam in Alsatiam atque Argentoratum iretur. Damnum ingens ex institutione huius viae imminabat Heilbronensibus, qua de re & ipsi neque argumentis, neque precibus pepereerunt, vt ab isto opere desisteret Elector Palatinus, quod & ille hac proposita conditione promisit, si via inferior muniatur, in quem finem ciuitas Heilbronensis officia, vt aiunt, sua apud Circulum interponere debeat. Hinc ista ciuitas Sinum Ducem Würtembergiae mouit, vt particularem conuentum Canstadii habendum conuocaret. Deputatus Heilbronensium DE ROSSKAMFFF, ad hunc conuentum missus, libello prorsus eleganti, *Pro-Memoria loco voti inscripto*, 153) non solum necessitatem, sed & ius, viam Norimbergensem inferiorem muniendi, latius exponere admissus est. Argumenta, quibus ille vtitur, his fere numeris absoluuntur: (A) viam

152) *Gutachten der L. Ord. Deput. de 29. Apr. 1749.* Hauptstrassen: Von Strassburg über Rastatt, Pforzheim, Canstatt; von Canstatt nach Nürnberg. vid. supra not. 144.

153) per dictaturam, vt loquantur, communicatus est libellus iste Canstadii d. 18. Nou. 1768. postea autem vna cum alio quodam, Vlmæ, d. 3. Jun. 1769. in conuentu Circuli vniuersali exhibitio, typis expressus.

superiorem ex decreto quidem circuli munitam, sed exinde neque monopolium, neque priuilegium quoddam exclusiuum nactam esse; sed potius (B) plenariam commerciorum libertatem, legibus imperii vniuersalibus, & Conclufis Circuli Sueuici, stabilitam, requirere, vt liber vbique etiam fit transitus, nec quisquam iure vias publicas in suo territorio habendi, illasque muniendi, priuetur; (C) inferiorem viam, aequae ac superiorem, publicam, & a statibus ab antiquissimis inde temporibus pro tali agnitam esse, quod non solum cursus publicus, sed & vectigalia in illa exigenda condoceant. (D) Circulum in re viali non iudicium, sed tantum societatem formare, hinc illius non esse, definire, quaenam viae priuilegio publicarum gaudere, quaenam illo priuari debeant? (E) a. 1749. munitionem quarundam viarum in Circulo decretam quidem, at caeteras ab isto iure munitionis exclusas haud fuisse; hinc & (F) confirmationem Caesaream priuilegium aliquid his viis non largiri, sed tantum approbationem Imperatoris & beneplacitum notare.

Hisce rationibus sequenti modo in Conuentu Canstadiensi est responsum: 154) (a) viam superiorem Norimbergensem antiquitatem publicam, per Conclufa Circuli de ann. 1749. & 1750. determinatam, ab Imperatore confirmatam, & a statibus maximis sumptibus munitam esse; (b) huic ex munitione viae superioris damnum ingens & irreparabile metuendum. & status fructibus ex sumptuosa viae superioris munitione percipiendis priuari. (c) Munitionem viae cuiusdam in se consideratam vtilem quidem esse, secus autem sese rem habere, quando exinde caeteris statibus, societatis
vin-

154) vid. *Conclusum*, d. d. *Canstadii*, 16. 17. 18. 22. & 24. Nov. 1768, itemque die *Hauptproposit.* bey dem *Viert. Conv. zu Canstatt.* (not. 151.) conf. etiam *Anzeige des Herzogl. Württemberg. Herrn Geh. Raths von Mylius die Veranlassung und vollzogene Abhaltung einer Kreis-Viertels-Conferenz in Canstatt betr.* de dict. Ulm, den 6. Jun. 1769.

vinculo unitis, damnum oriatur, eorumque ius quaesitum laedatur, hinc (d) inferiorem viam muniendam non esse.

Vniuersalis Circuli conuentus, sequenti anno (1769.) Ulmae habitus, approbavit non solum Conclufum hoc Canftadiense, sed & laudatis argumentis addidit: 155) (a) nouam viam, per quam iter publicum ex alia vetustiori, circulariter determinata & approbata, *via* deflectatur, *ius quaesitum* caeterorum laedere; (b) vniuersum Circulum in annis 1749. & 1750. perpetuam garantiam, vt vocant, & protectionem viarum tum temporis decretarum promississe; atque adeo (c) omne praecidium talibus viis quolibet modo, maxime autem *ex institutione nouae viae*, imminens, unitis viribus, & quibusque remediis, auertendum esse. Atque his conclusis Circuli effectum est, vt non solum iura superioris viae conseruata fuerint, sed & ciuitas Heilbronnensis a munitione viae inferioris destiterit.

LIII.

Exposuimus itaque generaliora circa vias publicas sanae rationis atque iuris positiui principia; diximus, quae de nouis extruendis in imperio Romano - Germanico statuta sint; vidimus, quae iura in Circulo nostro hac de re scripta, & quo modo illa in causa munitionis viae Norimbergensis inferioris sint applicata. Plures autem casus speciales, in quibus nouae viae institutio ex legibus imperii & Circuli decretis est illicita, adferre, consulto nolumus, ne fines disquisitionis academicae egrediamur.

155) *Gutachten einer L. O. D.* de 12. Jun. 1769. conf. not. 146. & 151.

F I N I S.

Errata, quae ob absentiam auctoris irrepperunt: p. 1. l. 4. pro: antiquarico, lege: antiquario. p. 3. III. l. 1. pro: credendum, l. credendum. p. 31. l. 16. pro: varias, l. varios. p. 59. XL. l. 2. pro: viarum, ius, l. viarum ius.

ULB Halle
005 120 055

3

SS.

TA-306

Pub. 72. Num. 15.

1776, 3

AA

DISSERTATIO INAUGURALIS IURIDICA
DE EO
QVOD IIVSTVM EST

CIRCA VIAS PVBLICAS
ET MILITARES
IN IMPERIO ROMANO - GERMANICO
SPECIATIM IN SVEVIA
EXSTRVENDAS

QVAM
AVSPICIIIS DIVINIS
AVCTORITATE ITEM AC PERMISSV
ILLVSTRIS IIVRECONSULTORVM ORDINIS
IN ALMA LVDOVICIANA
PRO HONORIBVS AC PRIVILEGIIS
DOCTORIS
IN VTROQVE IIVRE RITE OBTINENDIS
PROCERV M ACADEMIAE EXAMINI
AC DISQVISIONI PVBLICAE

GOTTLOB THEODORICVS MILLER

VLMENSIS
REIPVBLICAE PATRIAE CONSILIARIVS DESIGNATVS.

GISSAE D. SEPT. MDCCLXXVI.
APVD IOANNEM IACOBVM BRAVN, ACAD. TYPOGR.

B.I.G.

Black
3/Color
White
Magenta
Red
Yellow
Green
Cyan
Blue

Farbkarte #13

8
7
6
5
4
3
2
1
19
18
17
16
15
14
13
12
11
10
9
8
7
6
5
4
3
2
1
Inches
Centimetres